د ا.ا.ج د لوړوزده کړو وزارت

جهان پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډيپلوماسي څانګه

پوهنتـــــون جهـــــان

JAHAN UNIVERSITY

د لیسانس دورې پایلیک

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه

Ketabton.com

بشپړونکی: شاد الرحمن «څاځی»

لارښوداستاد: برکت الله «آریوبی»

کره کوونکی: نعمت الله «صافی»

کال : ۱۳۹۸ ل.م

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د ځيرنې معنوي ارزښت تر ټولو د مخه خپل پلار جان، ګرانۍ مورجانې او ټولې قدرمنې کورنۍ ته چې د زده کړو په بهير کې په ځانګړې توګه څلورکلنې تحصيلي دوره کې را سره زښته زياته مرسته کړې. او همدا رنګه قدرمنو ښوونکو د پوهې د ډګر ټولو هستيو او د هيواد د خپلواکۍ د لارې اتلانو او شهيدانو ته په پوره اخلاص ډالۍ کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

الحمدلله د لایزال رب څخه ډېر شکر آداء کوم چې د دې څېړنې د ترسره کولو توان راکړ. او درود دې وي د بشریت پر ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) او دهغه په لارویانو چې د خپلو ځاني او مالي قربانیو سره یې د بشریت د ژغورلو لپاره د قلم اساس کېښود. همدا رنګه د کورنۍ له ټولو غړو د پوهنتون له محترم ریاست د رهبرۍ له غړو د لیسانس دورې د پایلیکونو له چارواکو د جهان پوهنتون له قدرمنو ښوونکو په ځانګړې ډول له ځوان تاند پیاوړي ښاغلی استاد برکت الله «آریوبی» څخه نړۍ مننه چې په دې څېړنه کې یې را سره نه ستړې کیدونکې هڅې وکړې چې په پایله کې د دې پایلیک په لیکنه بریالی شوم یو ځل بیا ترې نړۍ مننه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

د مصؤنيتونو څخه مرام هغه امتيازات دي، چې په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنيتونه چې د١٩٦١ژمنليک پراساس منوونکي هيواد يې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمايندګان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزي ترسره کړې. په اسلام اونړيو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونه کوم دي؟ په اسلام اونړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونو ډولونه کوم دي؟ او په اسلام اونړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونو حدود کوم؟ د دوغو پوښتنو لپاره احتمالي فرضيې مطرح کيږي. په اسلام او نړيوالو حقوقو مصؤنيتونه يو اصل په توګه پېژندلي دي؛ د دوې د ډيپلوماتانوځان، کورنی، مال، اسنادو او ليکنو نقليه وسايل او نور. وسايل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنيتونو څخه برخمن دي او د هيڅوک د داخليدو اوتيري حق نه لرې. او په منوونکي هيواد له هر ډول تيري څخه مصؤن دي؛ وسايل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنيتونو څخه برخمن دي او د هيڅوک د داخليدو اوتيري حق نه لرې. او په منوونکي هيواد له هر ډول تيري څخه مصؤن دي او په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مامورينو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هيواد د ګټو پرضد وي؛ يا د د منوونکي هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه، يا د منوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن، سنت او نبوي حديثونه دي. او د حقوقو مبناء يې عبارت دې له نړيوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او١٩٦١ژمنليک. د دې څيړنې کې توصيفي اوتحليلي طريقوڅخه ګټه اخيستل شوي ده. د معلوماتو او اطلاعاتو د جمع کولو په روش کې، د کتابونو،علمي مقالو و انټرنيټ روش څخه ګټه اخيستل شوي دي. په اسلام او نړيوالو حقوقو کې پرتليز بحث په دې موضوع باندې ندې شوې موږ تر ډيره بريده پرتليزه بحث لاندې نيولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بيلګې په ډول: اسلام وحقوق ديپلوماتيک ليکوال محمد پوراميني،احمد جواد صدر ډيپلوماتيک او کونسلي حقوق، نړيوال عمومي حقوق محمد رضا بيګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخيستل شوِی دي.

بنسټيي توري: ډيپلوماتيک مصؤنيتونه، اسلام، نړېوال حقوق، قضايې مصؤنيت، مدنې مصؤنيت، تړونونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان **پاڼه**

د موضوع طرح کول ۱
الف) د مسلې بیان ۲
ب) څیړنې موخه ۳
ج) د څیړنې اړتیا ۳
د) د څیړنې پوښتنې ۳
۱. اصلي پوښتنه ۳
۲. فرعي پوښتنې ۳
ه) د څیړنې فرضیې ۳
۱ . اصلی فرضیه ۳
۲. فرعي فرضیې ۴
و) د څیړنې روش ۴
ز) د څیړنې مخینه ۴
ح) د څیړنې نوښت ۵
ط) د څیړنې جوړښت (سازماندهي) ۵
ی) د څیړنې خنډونه ۵

لومړی څپرکی
مفاهیم او کلیات

لومړی مبحث-مفاهیم ۷
لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه ۷
لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه ۷
الف – د مصؤنیت پیژندنه ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب – په اسلام کې د ډيپلوماتيکي مُصؤنيت لغوي پيژندنه..۸
ج - په اسلام کې د ډيپلوماتيکي مصؤنيت اصطلاحي پيژندنه...................................۸
دوهم جز- په نړيوالو حقوقو کې مصؤنيت لغوی او اصطلاحی پيژندنه.........................۱۱
الف – د مصؤنيت لغوی پيژندنه پيژندنه په نړيوالو حقوقو کې..................................۱۱
ب) د مصؤنيت اصطلاحی پيژندنه په نړيوالو حقوقو کې...۱۱
دوهم- مطلب..۱۲
لومړی جز – د ډيپلوماټ پيژند نه...۱۲
الف) د ډيپلوماټ دندې ۱۳
ب) د ډيپلوماټ ځانگرتياوې...۱٤
دوهم جز- د نړيوالو حقوقو پيژند نه..۱٤
دريم جز- د اسلام پيژندنه...۱۵
دوهم مبحث -کليات...۱٦
لومړی مطلب- په اسلام کې ډ يپلوماتيکي مصؤنيتونو تاريخچه او مبنا........................۱٦
لومړی جز-په اسلام کې ډيپلوماتيک مصونيتونو تاريخچه ۱۷
الف-د نړی پاچاهانو ته د پيغمبرعليه السلام ليکونه اوسفيران ليږل............................۱۸
ب- د خلفاء راشدينو سفارتي او ديپلوماتيکي کړني ۱۹
ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډيپلوماسي ۱۹
دوهم جز-په اسلام کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبنا ۲۰
دوهمه مطلب- په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيک مصونيتونو تاريخچه او مبناء....................۲٤
لومړی جز-په نړيوالوحقوقو کې ډيپلوماتيکي مصونيتونو تاريخچه ۲٤
الف-پخواني يونان ۲۵
ب - پخواني او روم ۲۵
دوهم جز-په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبناء ۲۹
الف- د نماينده گۍ نظريه..۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي) ۳۲
ج- د خدمت د مصلحت نظریه ۳٤
د) د متقابل چلن نظریه ۳۵

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

لومړی مبحث –په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو............ ۳۹
لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه ۳۹
لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت ۳۹
الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب) ٤۲
ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب).. ٤۳
دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي........................ ٤۳
الف-د ډیپلوماتیکي مامورینوشخصي خوندیتوب ٤٤
ب- د ډیپلوماتیکي مامورینو د کورنیو مصونیت(خوندیتوب) ٤٦
ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب) ٤۷
دوهم مطلب-د ډیپلوماتیکي اماکنو(ځایونو)مصونیتونوڅیړل په اسلام اونړیوالوحقوقوکی........ ۵٤
لومړی جز-ډیپلوماتیکې ځایونه (اماکن) خوندیتوب ۵٤
دوهم جز- ډیپلوماتیکي ماموریت ځایونوخوندیتوب ۵۵
دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود............ ۵۸
لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود ۵۸
لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود ۵۸
دوهم جز- قضایي مصونیتونو حدود ٦۱
دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود ٦۲
لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود.............. ٦۲
ب ـ د ارث په اړه دعوې... ٦۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د يو ازاد فعاليت په اړه دعوا ٦٣
دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود ٦٣
پايله اخیستنه ٦٥
اخیستنې ٦٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع طرح کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف) د مسلې بيان

د مصونيتونو څخه مرام هغه امتيازات دي، چې په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکو استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنيتونه چې د۱۹٦۱ژمنليک پراساس منوونکي هيواد يې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمايندگان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزې ترسره کړې. هغه ډيپلوماتيکي استازو ته ورکړل شوي مصؤنيتونه دي؛ چې ډيپلوماتيک مامورين په ټولو هيوادونو کي د امتيازاتو درلودونکي دي اودا امتيازات دوی د نورو وگړوپه پرتله د ځانگړي مقام څخه برخمن کوي. دغه امتياز د ټولوډيپلوماټانو لپاره مهم اوغښ امتيازدي چې دوي ته په واک کې ورکړل شوي دي، ترڅووکولای شي خپلې دندې په خپلواکه توگه پرته د کومې ستونزي اوفشارڅخه ترسره کړي. په ټوليزډول مصؤنيت په دې مانا چې لرونکي يې د منوونکي دولت د مامورينو اوقانون له تعقيب څخه په امان کي اوسي. يا په بل ډول د منوونکي هيواد قانون اوهغه مامورين چې قانون پلی کوي، نشي کولای چې د خونديتوب لرونکي وگړي تعقيب کړي. يا په بل عبارت خونديتوب په دې مانا د هغه شخص ځان، حقوق اوآزادۍ تيري ونه شي يا د شخص حقوق ترپښو لاندي نشي اودرناوي ورته وشي. پدې مانا چې دا جازې پرته څوک ور دننه شي. هرډول تيري د منوونکي هيواد له لورپه سفير، ځان، مال، کورنۍ اوسفارت باندي منع گڼل شوي اوهيڅوک حق د داخليدوپرته له اجازې نشې کولاي سفارتخې ته ور دننه شي. که چيري ډيپلوماتيک استازي په داسې کړنولاس پوري کړې يا د منوونکي هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه وشي. نو نامطلوب عناصر منځته راځې په دغه صورت کې منوونکي هيواد د استوونکي هيواد بهرنيو چارو اطلاع ورکوي.

چې نوموړې سفير يا استازي په دې تور باندې تورن شوی اواستوونکی هيواد کولای شي نوموړې شخص وزارت محکمه کړې؛ هو منوونکي هيواد نشي کولاي نوموړي شخص محکمه او تعقيب کړې. هو که چيري د هيوادنو ترمنځ کوم تړونونه شتون ولري چې، تورن شخص په منوونکي هيواد کې محکمه او تعقيب کړې؛کولای شي. مصونيت په ځيني وخت نقص(ماتيږي)هم په د بيړنيو اواستمراري حالاتو کې مثلا د اورلگيدو، د جگړې اود جگړې وسيلو دجاسوسي کول د منوونکې دولت پروړاندې او د سفارتخانې رئيس اجازې پرته ننوتل دعه د مصونيتونو د نقص لامل گرځې.او هيڅوک بايد پرته له اجازې دننه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب) څیړنې موخه

دا څیړنه دلاندو موخو په اساس ترسره شوی ده.

موخه اوهدف دغې څیړنې څخه عملي او نظري تحلیل دی. دنظری پلوه د علم پرخوالي او د عملی پلوه د سیاسیونو او محصلانو توجه ډیپلوماتیک مصؤنیتونو ته راجلبول دی.

ج) د څیړنې اړتیا

اکثریت څیړني د څو اهدافو پراساس کیږي، لومړی د ټولنې د اړتیاوو پوره کولو په اساس دوهم په هغمه رشته کې د پوهې پراخوالي پراساس او دریم دا چې د علمي منابعو د نه شتون د منځه وړلو پراساس؛دغه څیړنه هم د پورتنیو موضوعاتو پراساس شوي دي.

د) د څیړنې پوښتنې

په دې څیړنې کې (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه) اصلي او فرعي پوښتنې په نظر کې نیول شوې چې په لاندې ډول بیانیږي.

۱. اصلي پوښتنه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟

۲. فرعي پوښتنې

۱)پ ه اسلام اونړیوالوحقوقو کي ډیپلوماتیکي مصونیتونو ډولونه کوم دي؟

۲) په اسلام اونړیوالو حقوقوکي ډیپلوماتیکي مصونیتؤنو حدود او مبنا څه ده؟

ه) د څیړنې فرضیې

په دې څیړنه (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه) احتمالي ځوابونه (فرضیې) په نظر کې نیول شوې چې د څیړنې په لړۍ کې به ځواب شي.

۱ . اصلی فرضیه

په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پیژندلی دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان،کورنۍ ، مال ،اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کیږي او د پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لرې. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي.

۲. فرعي فرضیې

۱) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه عبارت دې له: سیاسي،مدني اوقضایی څخه دې؛او هیڅوک د تیري او نقصولو حق نه لري. ډیپلوماتیکي مامورینو ځایونو،کورنیو، لیکنو او اسنادو مصؤن دي.

۲) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا دمنوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن،سنت او نبوي حدیثونه دي.او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک.

و) د څیړنې روش

په دې څیړنه کې هڅه شوې چې له کنهو را ټولو شوی منابع څخه د موضوع سره سم له معتبرو اخځلیکونو څخه ګټه واخیستل شي که څه هم په پښتو ژبه د منابع له کمښت سره مخ ؤ. خو کتابونو، مقالو، لکچرنوټونو او انټرنیټي سایټونو ته په ورتګ سره مو د پام وړ معلومات راټول او د کتابتونی، تحلیلي او توصیفي میتود په رڼا کې مو د پایلیک جوړولو دوه ګینه روش کې ځای پرځای کړي. او د اخځلیکونو په برخه کې مو له نړیوال اکاډمیک سیستم څخه ګټه پورته کړې ده.

ز) د څیړنې مخیینه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ؛ ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام و حقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پورامیني،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق،نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح) د څېړنې نوښت

پخوا به څېړني پراګنده اوکودنګ کيدلې.دغه څېړنه په دو دويي(دوه ګونې)سيستم باندي ترتيب شوي دي؛ دا چې لوستونکي وکولاي شي په اساني سره د يوې واحدې منبع په حيث معلوماتو اواطلاعاتو ته لاس رسي پيداکړي.

ط) د څېړنې جوړښت (سازماندهي)

په پورتنی څېړنه په دوو څپرکو ويشل شوی اوهرفصل په دوو مبحثونو، هرمبحث په دوو ويناوو اوهره وينا حد اقل دوجزونه لري. په لومړي فصل کې مفاهيم او کليات تعريف، مبنا اوتاريخچه په کي بحث شوي دي اودوهم څپرکي کي د مصونيتونه په اسلام او نړيوالو حقوقو کي تحليلي او مقايسوي څېزنيز بحث شوي دي.

ی) د څېړنې خنډونه

د ډېرو نورو څېړنو په شان په نوموړي څېړنه کي هم له بيلابيلو ستونزو سره مخ شوم. ملي ژبو د معتبرو کتابونو، رسالواومقالو نه شتون، د وخت کموالي او هره لخظه ځاني اومالي خطرستونزي وي هو بياموهم دغوستونزوسره سره کوښښ کړي؛د معتبرو اوعلمي منابعو څخه ګټه واخلواو وکولای شو خپله څېړنه علمي اومعتبره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

مفاهیم او کلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی فصل کې په ډیپلوماتیکي مصونیتونواندي بحث شوی دی او دغه فصل په دوو مبحثونو او دوو مطلبونو باندی ویشل شوی او هرمبحث په دوه مطلبونو ویشل شوی او هره مطلب په دوه یا د هغې څخه په ډیرو جزونو باندي ویشل شوی دي په لومړي مبحث کې مفاهیم او په دوهم مبحث کې کلیات د بحث لاندي نیول شوي دي.

لومړی مبحث-مفاهیم

د مونوگراف لومړی مبحث په دوو مطلوبو باندي ویشل شوی دی؛ او هره مطلب بیا په بیلابیلو جزونو باندی ویشل شوی دی په لومړی مطلب کي، مصؤنیت پیژندنه، په اسلام او نړیوالو حقوقو کې د مصونیتونو لغوي او اصطلاحي پیژندنه اومفهوم بیان شوی اوپه دوهمه مطلب کي د ډیپلوماټ، نړیوال حقوق او اسلام پیژندنه او بیان شوي دي.

لومړی مطلب- مفهوم پییژندنه

مصؤنیت تعریف اوپه اسلام اونړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصونیتونو لغوی مانا، تعریف او مفهوم بیان شوی. په لومړی جزکې؛ د اسلام له نظره او دوهم جز کې د نړیوالو نظره بیانیږي.

لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

الف – د مصؤنیت پیژندنه

مصونیت کلمې معنا په فارسي اوعربي ژبوکې؛ مصؤن پاتي کیدل، محفوظ کیدل اوساتل شوي په معناوو راغلې دي. د مصونیت کلمې مانا اومفهوم د مصونیت لعت په عربي ژبی نوم مفعول دی،چې د مجرد ثلاثی(صون) په مانا دي، د صون مانا محفوظ،ایمن او مصون په مانا کاریدل اوهمدارنگه په فارسي ژبي کي جعلی مصدر دی چې، د صون څخه اخیستل شوي دي. یعني په دې مانا چي هر ډول تعرض او تجاوز څخه په امان کیدل دي او مصونیت لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورین په امان کی دې ؛ او یا په بل ډول قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای د مصونیت لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشخاص تعقیب کړي.د اسلام په مبارک دین کي هم د ډیپلوماټانو سیاسي خوندیتوب ته اشاره کړي ده۱.

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه

مصؤنیت په معنا دې محفوظ او ساتل شوي په معناوو راعلې دي.یعنی د هر ډول تیری او تجاوز نه امان کیدلو ته مصؤنیت وایی. الله جل جلاله لومړي سفارت بنسټ ایښودونکي دی.پیغمبران یې د سفیرانو په توګه د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره را لیږلي دي. په همدې دلیل د نبوي حکومت کې هم سفارت او استازي د ځانګړې اهمیت څخه برخمن ول، اوحضرت محمد صلی الله علیه وسلم د حکومت د جوړښت سره سم سفیرانو لیږل او د نورو هیوادونو سفیرانو منلي او مقررول،البته د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زماني کي د ډیپلوماتیکي اړیکي او د سفیرانو مقررول موقتي ول او د هغوی مصؤنیتونه او مزایاوي هم دومره پراخه نه وه؛همدارنګه ډیپلوماسۍ هغه وسیله وه چې،په اسلامي او غیراسلامي مقاماتو کاروله؛او د تاریخي کتابونو او متعبرو اسلامي منابعو ته په کتو دغه واقیعت هم روښانه کړي دی؛چې سفیرانو اوډیپلوماټانو په اسلامي ټولنی کي ځانګړې احترام او آزادي درلود ده.پیعمبر علیه السلام د خپل مبارک ژوندانه په دوران کې په لسګونو نمونې پیش کړي دي. چې ، د اسلام په ډیپلوماتیکو حقوقو او اړیکو باندې ښکاره دلایل دي.

د مثال په ډول هغه په مدینه منوره کې د میشته کیدو څخه وروسته ډیر ژر د نړۍ سترو شاهانو او امپراطورانو ته خطونه ولیږل چې د اسلامي ریاست د خارجي او داخلي سیاست خلاصه او دغه نظام کې د ګډون دعوت پکي وه.

ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه

مصؤنیت په ایمان کې یا په امان کې دي. ایمان په مسلمان پوری مربوط کیږي، اوامان له غیرمسلمانانوڅخه. نمایندګانو یا استازو په فقه کې د امان ترعنوان لاندې جهاد کتاب کې بررسی شوي دي.(امان)هغه حق دي، چې لرونکې د تعرض څخه مصون دي. په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو اصطلاحي تعریف، لکه څرنګه چې د اسلام مبارک دین وړانګو د بشري ژوندانه هره برخه روښانه کړي، پرهمدې بنسټ یی ډیپلوماسي اوډیپلوماتیکي کړنې هم د پامه نه دي غورځولي اود ډیپلوماسۍ لپاره

---

۱ -پورامینی،محمد حسین.اسلام وحقوق دیپلماتیک.تهران سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه علوم اسلامی۱۴۲ص.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يی روښانه اصول اوتګلاري ټاکلي. ترټولو ښه بيلګه يی د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د دوري ډيپلوماسي ده. د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د ديپلوماسی بنسټيزه موخه د اسلامي امت د ملي ګټو ساتل وه.

د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په دوره کې ډيپلوماسي په خپله د ده لخوا د اسلامي اصولو په چوکاټ کي ترسره کوله. د نوموړي وخت د شرايطواوغوښتنو سره سمه رهبري کوله. اسلام سياسی استازو اوسفيرانو ته د بيلا بيلواړخونو نه خونديتوبونه، خوندی ځای ورکولو، مناسب احترام کولو اوپاللومسوولست پرغاړه اخيستی، که څه هم دوې له مسلمانانو سره ناوړه چلن هم کوو، اود دې لپاره چې ترڅو د اوګړي خپلې دندې په ښه توګه ترسره کړي اود نړی د سوکالی او ارامی لامل وګرځي همدا خبره د سورتی توبی آيت کې ذکر شوي دی(وان احدمن المشرکين استجارک فاجره حتی يسمع کلام الله ثم ابلغه مامنه ذلک بانهم قوم لايعلمون) ژباړه: که چيری له مشرکينو څخه يوکس له تا نه پناه وغواړی، نوپناه وکړه هغه ته، ترڅو واوری کلام د الله جل جلاله اوبيا ترامن ځای پوری ورسوه اودا له دې وجهی دوې داسی قوم دی [نه پوهيږي.١ ١ابن کثيررحمته الله دپورتنی آيت شريف په تفسير وايی :((که چيری يوکس دارالحرب څخه د ډيپلوماتيکو دندو ترسره کولولپاره او سوداګريود سولې د کولو، جګړې د بندولو، جزيی ورکولويا نورو ورته کارونوپه موخه ادارا لاسلام ته راشي اود مسلمانانود واکمن يا دهغه مرستيال څخه پناه وغواړی. نوترڅوچې دارا الاسلام کې پاتي وي اوخپل هيواد ته ګرځيدلی نه وي، هغه ته پناه ورکول کيږي)). د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم دقولي اوفعلي سنتوڅخه هم د سفيرانو د خونديتوب موضوع ثابتيږي.

دبيلګې په توګه پيغمبر(عليه وسلم)د مسلمه کذاب استازي ونه وژل. بيلکې ورته ويی فرمايل:(لوکنت قلاتلا رسولالقتلتکما)يعني که چيري ما استازې وژلای نوتاسو دواړه به مې قتل کړي وای. د ټولوفقهاوو په دې اتفاق دي چې سفيرانو اوهيئتونو ته د پناه اوخونديتوب ورکول روا دي اوسياسي استازي بيا د پناه د ترڅپرته هم اسلامي خاورې ته د راتللو اجازه لري.٢

- -د ابن کثيرتفسير٢ټوک٣٣مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ١
- شرح السيرالکبير،لومړی ټوک،١٩٩مخ کتاب الخراج،ابويوسف،١٨٨مخ ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- په ټولیز ډول خپله رسول الله صلی علیه وسلم۱ په خپل مبارک ژوند کې د نورو قومونو،شاهانواو نمایندگانو ته ډالۍ او خوندیتوبونه ورکړې دي.دبیلگې په توگه کله چې مسیلمه الکذاب نماینده گانو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کې سپین سترگې وکړه ؛ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې وفرمایل:(که چیرته خبره داسې نه وي چې سفیرانه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردنونه به مې وهلې واې).همدارنگه چې کله ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابي سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل نو د توصیی په شکل یې ورته وفرمایل:(کله چې د دښمن سفیران درته راغلل نواحترام یې وکړه، ځکه چې دا به ستا لومړنې خیروي چې دوی ته یې رسوی). رسول الله صلی علیه وسلم د وفات څخه څو ورځي مخکې د ځینو خاصو وصایاو په ضمن کې د خارجي وفدونو د احترام سپارښتنه کوله او فرمایل به یې:اکرم الوفود.ژباړه: د وفدونو احترام کوئ. پس د سفیرځان،ناموس او د اقامت ځای په اسلام کې مصؤن دی چې په دې مصؤنیت کې ورسره هئیت هم شریک دي.

ب- فقهې کتابونو له اړخه ډیپلوماتیکي مصؤنیت

همدارنگه اسلامي فقهې کتابونو۲ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او مزیاو ته خاصه پاملرنه کړې ده، چې د(کتاب الخراج)له کتاب څخه چې امام ابي یوسف رحمه الله د مالیې اود مالي مسایلو په اړوند لیکلې دي د خورا اهمیت او اعتماد څخه برخمن دي، د یو مفهوم په اړولو سره ترې اکتفاء کوو: امام ابویوسف رحمه الله وایي چې که د یو ولایت والي د یوخارجې فرد سره گوري اوځان د کوم پاچا نماینده معرفي کوي او ووایي چې د اسلامي خلیفه سره ملاقات لپاره راغلې یم چې د خپل چاپا مکتوب هم ورسره وي او د اموال یې د ډالۍ په حیث راوړي وي. نود دې خبرې تصدیق وشي او څوک دې پر ده او دده پر اموالو عرض نه کوي. خوکه اموال یې د تجارت په نیت راوړې وي نو بیا مالیه ترې اخیستل کیږي. همدارنگه سفیران او ورسره هئیت اسلامي هیواد ته پرته له هغو عهدونو څخه داخلیدای شي کوم چې یو غیرمسلمان لپاره په اسلامي خاوره کې د اوسیدو لپاره د شریعت له مخې ضروري دی چې هغه امان اوبل د ذمې عقد دي.

---

[1] -بصیرت،ع نبی. ډیپلوماتیک حقوق.سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۶مخ ۵۰.

[2] - د پورتنۍ ما خذ.مخ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه

د عمومي حقوقو د یوي څانګې په توګه، د نړیوالو عمومي حقوقو د مفهوم پیزندنه، چې نن ورځ ورته په لنډیز سره، (نړیوال حقوق) ویل کیږي.

الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه د حقوقو اصلی مرکز یا هسته ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه جوړ وي او په ډیپلوماتیکي حقوقو کي مهم رول لوبوي نوضروري او لازمي دي چې مانا او مفهوم سره یې آشنا شو. مصؤنیت کلمه د فارسي حقوقي ادبیاتو معادل او ترجمه د انګلیسي اویوناني ژبو(immunity) څخه اخیستل شوي مصونیت جعلی مصدرپه مانا دي. چي، مانا یې مصون کیدل او خوندي پاتي کیدو په مانا را غلی د کلمې د توپیر له پلوه صون مفعول نوم دی،په مانا دې ساتل شوی او د عربی لعت صون مانا په ځای کي وکارول شي د ساتل شوی(محافظت) په مانا دی؛په حقوقي ۱مفهوم مصونیت په کلي مانا چې لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورینو په امان کي دي یا په بل ډول قانون او قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای چې د هغه د درلودونکي اشخاص تعقیب کړی.یوازې ډیپلوماتیکي حقوقي مصونیتونه په مستقیمه توګه پر نړیوالو حقوقو ولاړ دی، د منوونکی هیواد حاکمیت ته زیان رسوی او ترهمدې عنوان لاندې په هغه هیواد تپل کیږي. خو په مقابل کي ډیپلوماتیکي امیتازات د منونکی هیواد په داخلي حقوقو پوري منصر دي. د هغه ورکړی بشپړ واک لري.البته د نړیوالو نزاکتنو او مقرراتو ځای او حتی نشي کولای په دې اړه نړیوال حقوق له نظره لیري کړی. همدارنګه د رومي مشهور فیلسوف سیسرون د ډیپلوماتیک خوندیتوبونو په اړه داسي وایي((د سفیرانو خوندیتوب هم د بشری حقوقو کې او هم په الهي حقوقو کي تضمین شوی، د دولتونو سفیرانو د پاک اومقدس شخصیت درلودونکي دي او د دوی درناوی باید په ټولو دوستو او دوښمنو هیواد کي وشي)).

ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

په عمومي نړیوال حقوقوکې په شخصي توګه ډیپلوماتان اودهغوي داستوګنې اوکارځاي دهغه دولت دمامورینوله تعقیب څخه خوندي دی. چې په هغه هیواد کې دنده ترسره کوي؛ خودغه خوندیتوبونه د

---

[1] -نعیمی،ګل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن، ننګرهار-مومندخپرندیه ټولنه ،مخ۱۳۰. ۱۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بین المللی عرف اوعاداتو له مخي رامنځته شوي دي. نه دهیواد د قوانینو له مخي دي. ډیپلوماتیک خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانولپاره مهم غټ امتیازدي چې ترڅو دوي وکولای شی خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته دکومو ستونزو اوفشارڅخه ترسره کړي ..ډیپلوماتیک مامورین چې د خپل هیواد لخوا په منوونکي هیواد کې د یوسلسه خدمتونه د سرته رسولو لپاره ګمارل کیږي.نو د دې هدف لاسته راوړلولپاره باید نوموړی مامورین یوسلسه تسهیلاتواواستثنایی تضميناتوڅخه برخوادره وی. چې؛ همدغه تضمیناتو اوتسهیلاتو ته په ډیپلوماتیک ژبه مصونیتونه وایی. یا پدې معنا چې مصونیتونه عبارت دی له دې څخه چې نوموړی ډیپلومات په منوونکي هیواد کې د امنیتې مامورینو اوقانونې تعقیب څخه خلاص دي یاپه بل عبارت قانون

اوقانون چلوونکي ماموراین نشي کولای نوموړي شخص ترتعقیب لاندي ونیسو .

دوهم- مطلب

په دې مطلب کې په لومړي جز کې د ډیپلوماټ، دوهم جز کې نړیوال حقوق او په دریم جز د اسلام مقدس دین پیژندنه او معنا تربحث لاندې نیول شوی دي.

لومړی جز – د ډیپلوماټ پیژند نه

د ډیپلوماټ کلیمه د ډیپلوماسۍ لفظ او اصطلاح ته منسوبیږي. چې خپله ډیپلوماسۍ یوه یوناني کلیمه ده چې د (diploma) څخه اخیستل شوی ده. او ډیپلومه هغه رسمي سند ته ویل کیږي چې د هیوادونو د باصلاحیته چارواکو ترمنځ د توافق وروسته یو بل تبادله کوي چې دغه سند په عین وخت کې بې دغه لوړ پوړي باصلاحیته چارواکو په لاسلیک او مهر باندې هم مزینه شوي وي. چې دغه با صلاحیته لوړ پوړي چارواکي بیا د ډیپلوماټ په نوم یادیږي. او دغه عمل په نتیجه یعني مذاکرې پایلې او تړون منځته راوړل همدا عمل ډیپلوماسۍ بلل کیږي. نو بیا دهغه قواعد او مقرارت چې دغه عمل لپاره چوکاټ جوړ وي هغې ته ډیپلوماتیک حقوق وایي. د ډیپلوماټ لپاره بیل بیل تفریفونه وړاندې شوي او څه تغریفونه په لاندې ډول بیان شوي دي.

ډیپلوماتیکي مامورین یا ډیپلوماټان هغه څوک دي، چې د ډیپلوماسۍ چاري پرمخ وړي، یعني هغه سیاسي مامورین چې د ډیپلوماتیکي هنر او ډیپلوماتیکو کړنو پر بنسټ بهرنی سیاست پلی کوي، هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان ويل کېږي[1]. د ډيپلوماټانو مهمه دنده په بهرني دولت کي د خپل دولت بهرني سياست پلي کول دی. یا ډيپلوماټ هغه شخص ته ويل کېږي چې د يو رسمي دولتي مقام څخه د بهرني سياست د اجراء کولو لپاره گومارل کيږي. د ډيپلوماټ لپاره بيلا بيل تعريفونه وړاندې شوی دی. په يو بل تعريف داسي شوی ډيپلومات هغه شخص ته ويل کيږي چې د يو دولت له لوری د دولت یا دولتونو سره د ډيپلوماتيکو چاري پرمخ بيايي.

الف) د ډيپلوماټ دندې

ډيپلوماټ په بهرنې دولت کي دخپل دولت داستازي په بڼه يو شمير مهمي او اړينې دندې لرې، که څه هم د ډيپلوماټ دندې په گوته کول يو ستونزمنزمنه خبره ده، خوبيا هم څه نه څه دندې په لاندې ډول دي[2].

۱-د خپل هيواد د ملي گټو ساتنه:

لکه څرنکه چې دولتونه خپل بهرني سياستونه د ملي گټو د ستاتلو په موخه ټاکې او ډيپلوماسی بيا دبهرنيو سياستونو دپلي کولو لپاره هلي او ځلې کوي، له همدې کبله د ملي گټو ساتل د ډيپلوماټ مهمه او بنسټيزه دنده ده. ډيپلوماټ ته ښايي چې هره ډيپلوماتيکه او سياسي ليدنه او غونډه کې د خپل دولت د ملي گټو د ساتلو پربنسټ حرکت وکړي.

۲- د خپل دولت استازيتوب:

په کوربه دولت کې د ډيپلوماټ دريځ او کړنې دخپل اړوند دولت د استازيتوب په مانا دي، کله چې ډيپلوماټ په کوربه دولت کي د خپل هيواد د ملي گټې ساتي او دخپل دولت د بهرني سياست د ټاکلي تگلاري پربنسټ حرکت کوي، دا په دې مانا دي، چې دی د خپل دولت استازی دی او د خپل دولت د بهرني سياست بنسټيزه تگلاره هم بايد د کوربه دولت ته روښانه کړي. ډيپلوماټ بايد د ټولو اړينو وسايلو او امکاناتو په کاروني سره کوربه دولت د خپل هيواد دموخو څخه خبر کړي او د خپل دولت دسياسی استازي په بڼه چلن ورسره وکړي.

۳- د خبرو او مذاکرو سرته رسول:

---

[1] -داوری، فرهاد. ډيپلوماتيکی لارښود. مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد۱۳۹۴مخ۹۵.

[2] - پورتنۍ ماخذ مخ۱۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چي ځيني سياستپوهان ډيپلوماسی ته دخبرو او مذاکري فن وايې له هم همدې کبله د ډيپلوماټ دا دنده ډيره اړينه ده، مذاکره او خبري د ډيپلوماسی د پاينښت مهم توکي دي، لکه څرنګه چې هره څانګه او هره پوهنه ځانته ځانګړي وسايل او توکي لري، له همدي کبله مذاکره د ډيپلوماسی مهمه وسيله ده.

د ډيپلوماټ ځيراکت او پوهه د مذاکري سرته رسولو کي ښه معلوميږي، ترڅو چې ډيپلوماټ دمذاکري په فن او رازنو پوه نسي ترهغه په نورو دندو کي نسي بريالی کيدای. لکه څرنګه چې مذاکره د دولت دبهرني سياست د موخو د لاسته راوړلو لپاره ترسره کېږي،له هم دې کبله په مذاکره کې د خپل دولت پرملي ګټو او بهرنيو موخو پاندې زيلت ټينګار کېږي.

ب) د ډيپلوماټ ځانګرتياوې

د ډيپلوماسی پوهانو په آند، چې ډيپلوماټ بايد له جسمي او عقلاني په دواړو اړخونو کې له طبيعي امتياز او غوراوي څخه برخمن وي. هغه ډيپلوماټ چې په طبيعي ډول سالم او دښو ځانګړنو لرونکی وي هغه په خپلو دندو کې بريالی وي.

ټولنيزه ګروهه پردې ده چې ډيپلوماټ بايد د ځينو ځانګړنو لکه رينښتنولي، امانت، زړورتيا،پاکوالي، پياوړي ارادي، روغتيا، هوښياری، نرمی، ښه نيت، هڅاند، پوهه، ښه زړه او ښه چلن لرونکی وي. که چيري د پورتنی ځانګړني په يوه شخص کي په طبيعي ډول شتون ولري او بياهم دخبرو شريني يا ښو خبرو ځانګړنه هم ورسره يو ځاي شي نو بيا ډيپلوماټ هغه شخصيت کېږي، چې د زياتو خلکو لخوا منل کېږي او په خپلو دندو کې بريالي ګڼل کيږي. که څه هم خلک د ډيپلوماټ لپاره د فريب ورکولو هنر هم ځانګړنه بولي خو دا د رينښتني او غوره ډيپلوماټ لپاره ځانګړنه نسي کيدای بلکې دا د خلکو نظر دی.

دوهم جز- د نړيوالو حقوقو پيژند نه

نن ورځ، د نړيوالو حقوقو د تعريف په اړه نظريي توپير لرونکي يا متضاد ليد لوري وجود لري. خو پياوړي نرونه او د لوتوس په قيضه کې د عدالت د نړيوالې محکمې پريکړه له لوري او مخکنيو وړاندې شويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحثونو ته په پام سره له بل لوري، کولای شو،په لاندې ډول يې تعريف کړو. مخکې له دې نه چې بشپړه تعريف ته ورشو لومړې لغوي معنا او ورپسې اصطلاحي تعريف کوو١.

الف) د نړيوالو حقوقو اصطلاح دلاتيني (jus gentium) له کلمې څخه، چې لفظي مانا يې د ملتونو حقوقو دي، اخيستل شوې دي، د (jus gentium) اصطلاح، چې لرغوني روم کې د (jus civile) د اصطلاح په مقابل کې ځاي لري او مانا يې (د رومي وګړو ځانګړې حقوق دي، په هغه قواعدو باندې دلالت کاوه، چې د هيوادونو پرته پردي هم په کې شامليدل. دغه مقرارت د روم دا مپراتورۍ له لوري اوله نورو هيوادونو او پرديو وګړو سره اړيکو د تنظيم لپاره وضع شوي وو او په واقعيت کې، د روم ملي يا داخلي حقوق ګڼل کيدل. په دې توګه نه شو کولای، چې په نړيوالو حاکمو اړيکو پورې منحصر وګڼو. البته، په وروسته کلونو کې د(jus gentium) اصطلاح او حتي د(jus civile) اصطلاح بدلون وموند.

ب) د نړيوالو حقوقو بشپړ تعريف: نړيوال حقوق، چې دعمومي حقوقو له څانګو څخه دی، د نړيوالې ټولنې حقوق دي؛ يانې د پلي کيدونکو هغه قواعدو او مقرارتو مجموعه، چې د نړيوالو اړيکو څخه رامنځ ته شوی دي او د نړيوالې ټولنې د غړو ترمنځ د اړيکو تنظيم کوونکي دي. دغه حقوقي څانګه، دملي يا د هيوادونو له داخلي حقوقو څخه مخکې والی او لومړيتوب لري ا، نړيوال سازمانونه (دولتي) په خپلو اړيکو کې، ددې قواعدو په پلي کولو باندې مکلف دي.البته، په ځانګړو برخو کې، نړيوال حقوق، د عادي حقيقي اشخاصو، بهرنيو خصوصي شرکتونو (ملي او څوملیتي شرکتونو) غير دولتي نړيوالو سازمانونو او آزادۍ غوښتنونکو خوځښتونو، حقوق او مکافيتونه هم ټاکي.

دريم جز- د اسلام پيژندنه

اسلام يونړيوال دين دی او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د الله (ج) اخرى سفير دی. د اسلام د فلسفې تشريع او د حضرت رسول الله بعث د انسانانو دعوت اوهدايت د توحيد او يووالی لپاره دي او اسلام په معنا دې تسيلميدل،اطاعت او سولې ته اسلام وايی. په اصطلاح کې هغه عقايدو او احکامو ته ويل کيږي. چې، د بشري ټولنې غوښتنو پراساس پرحضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې نازل شوي دي. اسلام دين کامل او نړيوال دين دی پرته له کمي اوکاستي څخه پرحضرت محمد صلی عليه

---

١ -حکيمزی،حسيب الله.نړيوال عمومی حقوق.نوی مستقبل ټولنه – کابل٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم باندې نازل شوی دی.او دخداي (ج) پروړاندې غوره دين اسلام دی. لکه څرنګه چې الله (ج) په قرآن کريم فرمايي:ان الدين عندالله الاسلام(۱)

الف) د حضرت محمد صلی عليه وسلم څوابونه داسلام په اړوند:

کله چې جبرائيل عليه وسلم د نبي عليه وسلم څخه د ايمان اړوند پوښتنه وکړه، رسول الله صلی عليه وسلم ورته وفرمايل:ژباړه: ايمان دې ته وايي چې پرالله (ج)، پرښتو، کتابونو، پيِمبرانو، آخرت په ورځ او همدارنګه خير او شر چې دغه ټول د الله له لوري دي باوراو يقين کول. او ايمان حکم پرټولو کتابونو باندې ايمان راوړل فرض دي، او که چيري څوک انکار و کړي کافرګڼل کيږي.

ب) د شخص مسلمانيدو لپاره لومړي کار چې ترسره يې کړی

د مسلمانيدو لپاره د توحيد کلمې لوستل او تصديق کول: (لا اله الا الله محمد رسول الله) ژباړه:نشته معبود برحق يوازې د الله (ج) نه او محمد صلی عليه وسلم د خدای (ج) استازی دی او دشهادت کلمه يعنی:(اشهد ان لا اله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) ژباړه: زه ګواهي ورکوم، چې نشته معبود برحق يوازې دالله (ج) نه او ګواهي ورکوم چې حضرت محمد صلی عليه وسلم دالله (ج) بنده او رسول دی.

دوهم مبحث -کليات

د مصؤنيت اساس لا مخکې د ويانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دين نړيوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځينو توپيرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

لومړی مطلب- په اسلام کې ډ يپلوماتيکي مصؤنيتونو تاريخچه او مبنا

د اسلام مبارک دين کامل اوبشپړ دين دي، د ټول بشريت لپاره تلپاتي اصول اوقواعد لري، د اسلام په مبارک دين د ژوند د ټولو اړخونولپاره لازښووني اوقواعد شتون لري له همدې امله په اسلام کي د ډيپلوماسی اوډيپلوماټانو په اړه روښانه اوبنسټيز قواعد شتون لري.

---

[1] -دريمه پاره، سورت ال عمران.۱۹آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه

لکه څرنگه چې د اسلام مبارک دین یونړیوال دین دی اود بشري ژوندانه هري برخي ته یې پام کړی اود هري برخې لپاره احکام لري. پرهمدې بنسټ د دولتدارۍ او سیاسي برخې لپاره هم روښانه او واضح احکام لري. د اسلام مبارک دین د سفیر اوسفارت کلمې څخه هم یادونه کړي ده؛ د عربي ژبې د سفار کلمه د ډیپلوماسي اوسفیر کلمې مترداف ده، چې څو ماناوې لري. مقابل لوري ته مسایلو روښانه کول، پټورازونو څخه پردې پورته کول،د ابهام تیارې د سهار رڼا غوندې روښانه کول،د حقایقو پرمخ د غبار جاروکول دي.

امام راغب اصفهاني وایي((رسولان هم د الله ج سفیران دي ځکه هغوی هم د الله جلاله د دین په وړاندي د خلکو افکاروڅخه د ابهام پردې لیري کوي اوحقایق خلکوته روښانه کوي)).همدارنگه ځینو پوهان وایي د لومړی ځل لپاره د سفیردنده د حضرت آدم (علیه السلام)ترسره کړې ځکه هغه د الله (ج)لومړی سفیراواستارۍ وه. اوخلکوته یې د لومړي ځل لپاره د ژوند تیرولو وسایل اوآسباب ورښودل اوملایکو هغه ته سجده وکړه چې د په خپله د هغه درناوي وه ځکه هغه د الله(ج)استاري١.د اسلام په سپڅلي دین په ظهورسره سمدستي اسلامي هیوادونو د نوروملتونو سره خپلې سیاسي اړیکي ټینگي کړې؛ ځکه دوی څخه کوله جگړې پرځاي د مذاکرې اوخبرو له لاري یوبل غوښتنو ته ځواب ووایې.مذاکره اوخبرې اترې په اسلام کې ډیرمهم رول لري.

ځکه حضرت رسول الله(ص)او د هغه اصحابه کرامو د نورو دولتونو د استازو سره بیلابیلې مذاکرې ترسره کړي دي. چې، پایله کې بیلابیل سمیه ایزو او نړیوال تړونونه رامنځ ته شوي. په تولیزه توگه خپله پیغمبرعلیه السلام په خپل مبارک ژوند کې د نوروقومونو،شاهدانو او نمایندگانوته ډالۍ اوخوندیتوبونه ورکړې دي. د مثال په ډول کله چې مسلمه کذاب نمایندگانو پیغمبرعلیه السلام په مقابل کې سپین سترگي وکړه. نو پیغمبرعلیه السلام ورته وفرمایل: لولاان الرسل لاتقتل لضربت اعناکما. ژباړه: که چیرته خبره داسي نه وی چې سفیران نه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردونونه به مې وهلې وای. همدارنگه کله چې حضرت ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابی سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل

-بصیرت،ع نبی.د ډیپلوماسی تاریخ،دننگرهارپوهنتون دحقوقوپوهنځی لکچرنوټ،۱۳۸۵ه.ش کال. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

نود توصيې په شکل يې ورته وفرمايل: کله چې د دښمن سفيران درته راغلل نواحترام يې وکړه؛ ځکه چې دغه به ستا لومړني خيروي چې دوی ته يې رسوي.

الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پيغمبرعليه السلام ليکونه اوسفيران ليږل

د حبشې پاچا ته د پيغمبرعليه السلام ليک اوسفيرليږل. ويل کيږي چې، لومړي سفيرد پيغمبرعليه السلام لخوا د حبشي پاچا ته چې(نجاشي اصحم)نوميده وليږل شو. هغه عمروبن اميه الضمي وه چې د پيغمبرليک يې نجاشي ته وسپارلو. د اسلام ډيپلوماسي په تاريخ کې عمروبن اميه الضمري د پيِغمبرعليه السلام لومړني سفيرګڼل شوي دی.

چې، په حبشه کې يې يو کامياب اوموفق ديپلوماتيک ماموريت سرته رسولې دی.داچې درسول الله صلی الله عليه وسلم دغه سفيرد خاص ډيپلوماتيک فراست اوزيرکتيا درلودونکې اوپه موثره اندازه يې مقابل طرف ته د خپل مشرپيغام ورانتقال کړل نود حبشې په پاچا يې قوي اثروکړ.

د پيغمبرعليه السلام مبارک ليک يې راوخيست اوپرسترګو يې کيښود اوبيا د ادب له وجې له تخت څخه راکوزشو اولاندي په فرش کښيناست. دخپل اسلام اعلان يې وکړل اود شهادت کليمه يې وويله، اودايې هم وويل که وخت اوتوان پيداکړ د پيغمبرعليه السلام په حضورکي به حتما مشرف شم مګرژوند ورسره ډيره ياري ونکړه او ژر وفات شو. پيغمبرعليه السلام يې په غيابت کې جنازه اداکړه.

۲-د روم امپراتورهرقل ته د پيِغمبرعليه السلام ليک

نبي کريم عليه السلام د روم امپراتورهرقل ته هم په مشابه او ورته مطالبودغه لاندي ليک دهجرات په اووم کال د محرم په مياشت کې دخپل سفير(د حيت بن اخليفه الکلبي)په لاس ورستوو چې مطالب يې په لاندې ډول دي.

((بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله الی هرقل عظيم الروم،سلام علی من اتبع الهدی، امابعد فاني ادعوک بدعايت الاسلام، اءسلم تسلم، واسلم يؤتک الله اجرک مرتين، وان توليت فان عليک اثم الاريسين و[ياأهل الکتاب تعالوا الی کلمت سواءبيننا وبينکم ان لانعبدالاالله]الی قوله[اشهيدوا بانامسلمون]) ژباړه: دا ليک د الله د رسول محمد (ص) له طرفه د روم مشرهرقل ته تقديم دی. په هغه چا دې. سلام وي چې د سمې لارې پيروي کوي. د بعد د سلامه: زه تا د اسلام په طرف دعوت کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام راوړه ترخوسالم پاتې شي اواسلام راوړه نوتاته به الله جل جلاله دوه ځلې اجردرکړي، اوکه مخ دې واړولو نوستا د رعیت گناه به هم د ستا په غاړه وي. په دې ډول پیغمبرعلیه السلام د نړۍ نوروپاچاهانو ته هم سفیران اولیکونه لیږلي دي. چې، په ټولوکي مشبتوپایلو درلودونکي وه اوهغه داچې اصلي هدف د پیغام رسوول وه، د اسلام د حقانیت اویوسیاسی، نظامي اودیني قوت په حیث معرفي کول اوداسلامي دولت د محوري بر ناموواوخارجي سیاست خلکوته بیانول وه.

دا پایله ده، ټولوماموریت څخه لاسته راغلي ده. مگرچې ځینو پکي اسلام قبول کړی دی؛ لکه د حبشې اویمن خلکواو چاروکو قبول کړې وه ،دا ډیره لویه لاسته راوړنه ده. مگرځینو بدبختو قومونواودهغوی چارواکو ډیربد برخوردونه وکړل. لکه د فارس کسری، چې ددې زیان هم یوازې د هغو ځانونوته متوجې دي.

ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړنې

د نبي کریم علیه السلام له رحلت څخه وروسته خلفاء راشدینو د اسلامي امت خلافت په غاړه واخیستئ. دوی د نبي کریم علیه السلام لارو تعقیبول اوپه ډیپلوماسۍ کي یې هم هغه نیکه رویه اوچلن چې ده مبارک کول تعقیب کړل. د بیلکې په توگه لومړني خلیفه ابوبکرصدیق(رض)د روم د قیصر سره ښې اړیکې ټینگې کړې اومناسبات یې په سمه توگه ترسره کړې، دده څخه وروسته دوهم خلیفه حضرت عمرفاروق (رض)هم د رومیانو سره اړیکي د دوستي اومینې په فضاکي وستاتلې.

طبري تاریخ د دوهم خلیفه او د روم قیصر ترمنځ اړیکي ډیرې تودې گڼې، د دوي ترمنځ اړیکي تردې بریده تودې اوټینگې وي چې یو وخت د دوهم خلیفه بي بي د روم د امپراتورښځې ته یوارزښتناکه اوقیمت لرونکي امیل د حضرت عمر(رض)بي بي ته یې راولیږلو،چې ده مبارک هغه بیت المال ته وسپاری اوشخصي گټه ځیني ونه کړه۱.

ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي

د سفارت، سفیراوډیپلوماسۍ په اړه اسلامي فقهاوو اوعلماوو هم ډیري لیکنې کړي دي د بیلگې په توگه امام ابویوسف په خپل کتاب(کتاب الخراج)لیکي ((که چیري د کوم ولایت والي د بیگانه یا بهرنې شخص سره مخ شي اوهغه د خپل باورلیک ورته وړاندې کړي اوورته ووایي چې زه دخپل پاچا لخوا د

-د پورتنۍ ماخذ۲۹.. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي هیواد ته سفیر رالیږل شوی یم اود کوم مال چې زما سره دی هغه مي داسلامي دولت امیرته ډالۍ په توګه راوړی دی، د ده په خبرو دی باور وشي او د مال څخه دي مالیه نه اخیستل کیږي...همدارنګه دی په سمندري قلمرو کي هم سفیرانو خوندیتوب ته اشاره کوي[1]
او وایې که چیري په سمندرکي د کافرانو کومه کښتۍ دمسلمانانو د کښتۍ سره مخ شي اوپورته دعوه وکړي نو دوي هم خوندی وساتل شي اواسلامي امیرته دې بوتلل شي.....)).همدارنګه زیاتو نوروفقهاوو اوعلماوو پدې اړه اندونه ورکړي دي اوپه اسلام کي یې دډیپلوماسۍ اوسفارت ارزښت روښانه کړی دی.
پورته موپه اسلام کي دډیپلوماسۍ پرارزښت باندې څه ناڅه رڼا واچوله اوداراته معلومه شوه چي، اسلام کي۱۴ پیړۍ وړاندې د سفیرانو خوندیتوبونه، امیتازات،تشریفات، آداب....په ګوته شوي وه. نو ویلي شوچي، داسلام مبارک دین ډیپلوماسۍ ته زیات ارزښت قایل دی اوډیپلوماسي د اسلامي حکومت لپاره اړینه ده[2]

دوهم جز-په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبنا

خو د ډیپلوماتیکي اړیکو تاریخ ښیی؛ چې په کلي توګه دولتونه د بهرانیو ډیپلوماتانو په اړه ددې خوندیتوب په هکله هیڅکله له زړه نه تمایل نه درلودل. خو له دې سره سره بیاهم په عملي توګه په ټولو اړخونه منلي اورعایت کړي دی. ځکه چي، خپله هم له دې خوندیتوبونه څخه ګټه اخیستونکې وه. ددې بحث په پیل کې دغه پوښتنه رامنځ ته کیږي. چې د ډیپلوماتیکي خوندیتوب دلیل اومنطق څه شي دی؟
ددې موضوع اهمیت اوبیلابیلو نظریاتو تفاوت په دې کې دي. معمول سره سمه پراختیا موندلي. له مسلمو حقوقو څخه مخلاف ښکاری ځکه د کلي اصل پربنسټ د یودولت حاکمیت پرهغه کس اوشي باندي شته چي، په قلمرو کې واقع وي. او د دولت قوانین د خپل قلمرو په داخل کې دهرکس اوشي لپاره داجراء وړدي.
لومړی جز- نظریې: په لاندې ډول دري نظریې بیانووپه ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو په اړوند اوورپسي د اسلام سپڅلي دین له اړخه پربحث کوو.

---

[1] - دپورتنۍ ماخذ ۳۰

[2] -بصیرت،ع نبی.د دیپلوماسۍ تاریخ،ننګرهار پوهنتون د حقوقو پوهنځی لکچرنوټ ۱۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-نمایندګې نظریه

د ډیپلوماتیکي مامورینو د استازولۍ په څانګړنو ولاړه ده. له دې نظریې سره سم؛ د استونکې هیواد مامورین په منونکي هیواد کې د استونکي هیواد استازي دي. نو دهیوادونو له هماغه امتیازونو اوخوندیتوبونوڅخه برخمن دي. هرنوع تعرض په استازو باندې په هغه هیواد کې تعرض ګڼل کیږي۱

ب-له سرحد بهرنظریه

دغې نظریې پراساس نوښتګرپه اولسمه پیړۍ کې دهالیند پیژندل شوی؛ حقوق پوه هوګر ګروسیوس دی. چې، په خپل کتاب کې لیکلي:(د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه هیواد د هیواد مشرشخصیت تجلی یوه اودا فرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده. چې، وایی: سفیردهغه دولت له خاورې څخه بیرون دی؛ چیرته چې دنده تر سره کوي او ددې پایله ده. چې سفیرمکلف نه دی؛ چې د هغه هیواد قوانین ومني.چې په کوم کې ماموردی.

ج-د خدمت کولود مصلحت نظریه

که د مصلحت نظریې پراساس سیاسي استازي په ارامه د کوربه هیواد تاثیراتو پرته خپلې دندې پرمخ بوځي؛ دا سیاسي استازولپاره مصونیتونه اومزایاوو ضرورت پیداکیږي. یا په بل ډول سیاسی استازي یا ماموریت په مساعدوشرایطو په کامل استقلال پرمخ بوځي. نولازمه دي چې د کوربه هیواد په حقوقي نظام په عملي توګه پراخې ازادۍ څخه برخمن شي. له دغه ازادۍ څخه مراد سیاسي چاري په ښه صورت ترسره کول دي. همدارنګه د ټولومطرح شویو نظریاتوسره د اسلامي حقوقوله نظریې هم بحث پرې کیږي.

دوهم جز- الف: له سرحد بهرنظریه په اسلامي حقوقوکې مغایرت دلیل د یوې برخې موزاینې اصول اسلام سره په ټکردي. ځکه دغې نظریې منل لازم ندي چې په اسلامي خاوره کې؛ بیګاناګانولپاره حقوق اومزایاوي په پام کې ندې نیولي. کوم حقوق چې اسلام ورکړي دي۲.اونورې نظریې یعنې نمایندګې نظریه اوخدمت کولود مصلحت نظریه په اسلامي پوهانو کي طرافداران لري.د نمایندګې نظریې د تائیدلپاره شاوهدوړاندې کړې دي.

-بی ګدلی،ضیایی،حقوق بین عمومی.صفحه۴۴۲. ۱
-غینمی،قانون اسلام فی السلام،ص۵۸۶ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-که چیري غیرمسلمان اسلامي خاورې ته داخل شي. او ادعا وکړي؛ چې غواړم په امان کې شم یاهم ووایي چې استازی یم او باورلیک هم ورسره وي. په امن یا امان کې دي. دهغه نه شاوهدو مطالبه اونوره هرډول زور، فشاریا د نورو اسنادو غوښتل ترڅو پوري مسله نه وي واضع شوي راوه ندي. د قرآن الکریم اوسنتو پرتائید پراساس په هغه باندې خپل هیواد ته ترتللو پورې هرډول تجاوز(تعرض)منع ګڼل کیږي اوهرڅوک چې په قصد سفارت یا سیاسی ماموریت لپاره اسلامي خاورې ته داخلیږي په امن اوامان کي دي رسول الله هرډول تیري اوتعرض څخه په هغه باندي منع کړي دي۱.

ابویوسف کتاب الخروج کي لیکلي: که چیري یوڅوک یا بیګان کس د والیانو سره لیدنه اوکتنه کوي؛او ادعا وکړي چې د فلاني بادشاه استازی دی یادعرب سلطانت څخه راغلی اوباورلیک هم ورسره وي.هیڅ څوک د هغه په اموالو باندي تعرض حق نه لري. که اموال یې د تجارت په نیت هم راوړي وي اومالیه لری. همدارنګه که چیري د مسلمانانود مشرکنو کشتي دمسلمانانوله کشتي سره برخورد وکړي یا ادعا وکړي چې د فلاني شخص استازی دي اوباورلیک هم وړاندې کړي.

پس والي مکلف دي چې هغوی د مسلمانانو مشرته بوځي اوکه چیري دواروغو ادعا یې کړي وه؛ د مسلمانانومشربه پریکړه کوي۲.د اسلامي پوهانوله نظره د دې پر اساس استونکي که شخص یا دواکمن استازی وي هغه باندي تعرص ناروه دی حتا دجګړې په صورت کي دهغوی کورني،مالونه په امن کي دي.

۲-کله چی رسول الله(ص)د مسلمه کذاب استاری ته وفرمایل((که چیري سفیرنه وی د ستا دوژلو فرمان مې صادرولو))د دې دلیل پراساس استوونکي د مصونیت څخه برخمن دي اوتعرض ندي راوه.

۳-رسول الله(ص) په خپل باورلیکونه کي دغه ډول ذکر کړي وه. ((زه محمدرسول الله الی فلان))یا((زه محمدالنبی لی فلان))استفاده کوله. ((د زرعه بن یزن))په لیک کې فرمایلي: ((که چیري زما استوونکي تاسوته راغلل هغوي سره په نیکې رفتار وکړئ)) دغولیکونوڅخه جوته کیږي چي، استونکي وصف درلود؛ نمایندګان له مصونیت اواحترام څخه برخمن دي۳.

-ابوابوفار،قانون الدیلوماسی الاسلامی،ص۳۴،الملاح،سلطات الامن واتحصامات والامیتانات الدبلوماسیته،ص۶۰۷-۷۰۷. ۱

-ابویوسف،الخروج،ص۱۸۸-۱۸۹. ۲

- سیدالناس،ابن،عیون الثر ج۲،ص۳۰۴. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-د خدمت کولومصلحت نظریه

دغه نظریه په اسلامي اوفقهي حقوقوکې ډېر طرفدارن لري. همدارنگه دغه نظریې په اخیرکانون کې د ویانا کنوانسیون۱۹٦۱درج شوی او نن ورځ ډېرحقوق پوهان دغه نظریې طرفداران دي. پیړۍ مخکې، دهجرات دوهمې پیړۍ کې شیباني په کتاب السرالکبیر پدې بیان کړي دي.

لکه څرنگه استوونکي په امنیت کې نه وي نشي کولای خپلې ورسپارلې شوی رسالت ترسره کړی .غلاوه پردې د امان لپاره هیڅ ډول شرط وجود نه لري. اوکه چیري شرط د پریکړې یا سند له مخې ترسره شي غوره ده۱.همدا ډول علاوه د شیبانی نه نورو پوهانو اود فقې خاوندانو سرخي په دې هکله وایي:په جاهیلت اوپه اسلام کې استوونکي له مصؤنیت څخه برخورد ول؛ځکه جگړه اوسوله د استازو له استولو پرته نه شوني وه. پس لازمه دي چې، استازي د خپل هدف د رسیدلو لپاره په امن کي وي۲.همدارنگه دغه نظریه د۱۹٦۱ز کال د ویاناژمنلیک په سریزه کي په صریحه توگه پدې ډول ذکر دي(په ډاډه توگه ویلي شو؛ چې خوندیتوبونه اومزیاووي د امتیازپه توگه اشخاصو ته نه ورکول کیږي؛ بلکې په موثره توگه د ډیپلوماتیکې مامورینو دندو د ترسره کولو په خاطر د دولتونو استازو ته ورکول کیږي.))ددې سربیره په کنوانسیون کې ډیپلوماتیکي نمایندگې اودولتونو استازي ذکرشوي د۳مادې پراساس ډیپلوماتیکي ماموریت دندې پرځانگري توگه عبارت دې له:

الف) د منوونکي دولت پروړاندې د استونکي دولت استازولی.

ب) ترهغوحدود پوري چې، په بین لمللي حقوقوکي منل شوي دي؛په منوونکي دولت د استوونکې دولت د اتباعو اوخپله د دولت گټو ساتنه،

ج)د منوونکي له دولت سره مذاکره د استازی دنده گڼل کیږي. بنابرءان دولت نمایندگانونوته مصونیت اعطا کوي؛ په دې هدف چې خپله دنده په حسن نیت سره پرمخ بوځي. همدارنگه د امتیازورکول د استاری شخصیت اوکرامت څرگندویه دي. هرنوع سوء استفاده کولو د شخصیت اومقام داستوونکې دولت پورې اړونده کیږي

-النظم،منجد الدبلوسی فی الاسلام،ص۸۱. ۱
-اوالوفاء،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۰۴. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء

ډیپلوماتیک مامورین د ډیرو پخوا زمانو او عصرونو څخه را پد یخوا د ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او امیتازاتو څخه برخورداره دي. نوموړی طرزالعمل د ویانا د۱۹۶۱ م کال معاهدې څخه پخوا په عرفي ډول وجود درلود.

لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه

له پخوانیو رشتو څخه پخوانیو سیارو سفرانو مصونیت درلود؛ په تدریجي ډول یی توسعه پیداکړه بالخصوص وروسته په ۱٦او۱۸پیړیو کې دایمي ډیپلوماتیکي نمایندگیو جوړښت رامنځته شو.د استازو لیږل د یو کار ترسره کولو لپاره د کوربه هیواد له لور د احترام او درناوی په سترگه ورته کتل. په ۱۴۵۰ کال کې لومړي ډیپلوماتیکي هئیت ننی عصر مطابق استول شوي وه۱. په سیاسي چارو کې چندانه مداخله او علاقه نه درلوده.

تر۱۸۵۰کال پوري ، همدارنگه د نمایندگیو په دایمي صورت وروسته ۱۸۱۵ جگړې وین کنگره، په ۱۹۲۷ کې د ملل جامې له لوري اقدامات،۱۹۲۸ د لاتیني امریکا هیوادونو کنفرانس ،۱۹۴٦نړیوال حقوق،۱۹٦۱ د ډیپلوماتیکو اړیکو په ارتباط کنوانسیون، کونسولي په ۱۹٦۳-۱۹٦۹ ځانگړې هیئت. په پخوا وختونو کې د قبیلو ترمنځ هم چې کله د اوبو،څمکو.ښکار اونور....پرسر اختلاف رامنځته کېدو او دغه. اختلاف په گاونډیانو قبیلو ته د منلو وړنه ویا به یوې څواکمنې قبیلې کومه کمزوري قبیله په جگړه کې ماته کړه یاهم له منځه یوړه، یاهم کله به چې د دوو قبیلو ترمنځ جگړې ته میلان نه ۲ وه.

نوبیا به یې ډیپلوماسی ته مخه کوله.یاني د یوه استازي په وسیله به یې مقابل لوري خبروو اترونه رابلو.خبرو اترو ته د ناستي اویوې پایلې ته رسیدو لپاره په کار ده، چې دواړو لورو خپل استازي یو-بل ته واستوي،چې استازي به هر ډول مزاحمت څخه پرته تلل راتلل.که به استازی د یوي له لوری ووژل کېدل یا به هم بندي کړي شول؛ نودا معنا یې لرله چې مقابل لوري خبرو لپاره ناستې ته چمتو ندي له همدې امله د ډیپلوماسی په تاریخ کې ترټولو لومړنې اصل چې د بیلا بیلو ټولنو ترمنځ را منځته شوی اومنل شوی،هغه دا ستازیو د خوندیتوب اصل دې. چې همدغه اصل ډیپلوماتیک خوندیتوب د قاعدې

---

۱ -صدر، جواد.ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق:ژباړه اختیار،هجرات الله،ننگرهار،گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

۲ -د پورتنۍ ماخذ-مخ ۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ هم جوړوي. د استازو وژل،بندي کولو یاهم سپکولو کوم شخصي اړخ نه درلود؛بلکې دغه مانا یې لرله،چې مقابل لورې د استازو د مشر اود ټولې قبیلې سپکاوی کړی دی. همدا لامل کیده،چې استازي لوری سخت غبرگون وښیي.

په لاندې ډول یې په دریو دورو کې مطالعه کوو:

۱-په لومړي دوره کې پخواني یونان او پخواني روم د مطالعې لاندي نیسو.

الف-پخواني یونان

په لومړي ځل ډیپلوماتیکي اړیکي په یونان کي را منځته شوي؛ چې په یونان به د دوو بیلابیلو ټولنو ترمنځ کله کله د دیپلوماسۍ په وسیله د ځانگړو استازیو په سبب ځیني برخوردونه کیدل، هو عام نه ول؛ ځکه د یونانینو د ښارگوټو اوسیدونکیو د خپل گاونډي ښار اوسیدونکو د سخت ناسیونالیستي فکر لرونکي ول اوپه دې ډول د هرښار اوسیدونکیو خپل د ښمنان گڼل اوهر رامنځته شوي اختلاف په ژر په جگړې بدلیده؛ هو له دې ټولو سره سره بیاهم یونان، نه یوازې ترممکنې کچې پورې له ډیپلوماسي څخه گټه پورته کړې دي؛بلکې ډیپلوماتیکي اړیکو په رامنځته کولو د پام وړ پرمختگ وکړه اوځیني قواعد یی هم رامنځته کړي دي.د بیلگې په ډول د آتن استازي اړول چې په یوبل هیواد کي چې د اتن هیواد د پلاوي لخوا باورلیک له ځان سره ولري اوکه له دې پرته یی تشه ادعا کوله؛ نومجازات کیدل به. همدارنگه د آتن هرسفیربه چې د خپل ماموریت د محل له ریئس څخه کومه ډالۍ واخیستې وه؛نود خپل هیواد د پلاوي څخه په تنبیه کیده. همدارنگه مشهورخطیب د موستن، چې کله په مقدونیه کي د یونان سفیر وه، هم له فیلپ مقدونیه څخه په بډو تورن (ډالۍ)اخیستلو تورن شو.د دې برعکس کله به چې کوم استازی له خپل ماموریت څخه بریالي راستون شوه؛ نو دلته به پرځینو امتیازاتو هم نازول کیدل. هو له دې سره بیاهم د آتن ډیموکراسۍ د ډیلوماسي لپاره پرمختللي بنسټونه رامنځته کړې دي. په همدې وخت کې د کونسلې یا کونسلگرې بنسټ هم په یونان کي کیښول شو[۱]؛

ب - پخواني او روم

پخواني روم هم ونشوکولای چي نوروملتونولپاره د ډیپلوماسۍ کوم ارزښتمن میراث له ځانه ولري؛ ځکه چي رومیان په خپل یو مغرورملت و نوره ملتونه یې له ځان څخه کم گڼل. تل به پدي څخه کي وه چې؛

---

۱ -صدر،جواد.ډیپلوماتیکی اوکونسلی حقوق:ژباړن اختیار.هجرات الله.گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سیاست اوغوښتنې پرنورو ومني.د روم چلن یوازې په بهرانیو ملتونو خپلې غوښتنومنل ول دهر لارې چې شونې وه حتا دجګړې لار هم خو مذاکراتو اوخبرواتروته پکې ځای نه ورکول کیدو؛خو له دې سره بیاهم لکه څرنګه چې د حقوقو،قانون اونظام رامنځته کول د پخواني روم له ځانګړي خوی څخه ول، پدي مانا چې د بین المللي حقوقواوبهراینو حقوقواصلي پایې همدوې درولي وې؛ نوپه ډیپلوماتیکوحقوقو کې ډیرمحکم قواعد رامنځته کړي دي.

سفیر چې اوارتور به یې ورته وویل، کله به چې خپل ماموریت ته لیږل کیده؛ نو د روم د سنا مجلس له لوري به باورلیک ورکول کیده.دهغو ماموریت موده به لنډه به هم و په دې ماموریت کې اوارتورته کوم ځانګړې واکونه نه درلودل اوپه دې خاطر به دهغو ډیپلوماسي څرګندولو کوم فرصت نه پیداکیدو.د بهرانیو سفیرانو لپاره چې روم ته راتلل ځینې قواعد وضعه کړې ول.چې د اوسني خوندیتوبونه بنسټ ببلل کیږي، دغه خوندیتوبه نه ټول شخصي ول، د سفیر د اوسیدو ځای اوکورنۍ په کې نه را تلل او دا ځکه چې هغه مهال سفیران لنډ مهاله ول. سفیران به د لنډ مهالو اواتقافي ماموریتونولپاره استول کېدل له کورنۍ پرته به ماموریتونو ته تلل.

۲- دوهمه دوره

پینځه لسمه پیړۍ د ډیپلوماسی او ډیپلوماتیکو اړیکوپه تاریخ کي نوې دورې پیل ګڼل کیږي؛ چې ونیزیانو یې بنسټ ایښودونکي دي.هغوي د پورتنیو نوښتنو پرته د خپلو استازو موده ،چې لنډه به وه او د یوځانګړي ماموریت لپاره استول کیدل، تر دوکلونو پوري ثابته کړه. په دغې موده کې په ټولې هغه چارې چې د دوو دولتونو ترمنځ اړوندېدې،د استازي د دندې برخه ګرځیدلې وې. په دې ترتیب د لومړي ځل لپاره دایمي ډیپلوماتیکي ماموریت او استوګن ډیپلوماتان رامنځته شول.خولا د ونیزیانو په اند، هغه ډیپلوماسي،کومه یې له بیزانسیانوڅخه زده کړې وه؛ یاني له فریب اومکرڅخه ګټنه، وړاندې نه وه تللي؛ځکه چې دئ ډیپلوماتیکي استازا دنده یوازي ساسې پوري وتړل شوه اودې چلن ټولې اورپا ته سرایت وکړ[1].

نه یوازې له دې مهاله ترڅوپیړیو وروسته پورې ټولوهیوادونو بهرنې ډیپلوماتان یوازې جوسوسان ګڼل اوډیره سخته څارنه به یې ترې کوله؛ بلکې اوس هم کله کله اثرات لیدل کیږي اوځینو هیوادونوکې

[1] - دپورتنۍ ماخذمخ۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرډیپلوماتانو بدگومانۍ اوپریو نه یوډول د هغوي نه څارنه شتون لري. له پینځه لسمې پیړۍ وروسته د لویدیځې اروپا هیوادونو پرملي او دولتي مشخصو واحدونو بدل شول اوقلمرو اوحدود یې هم لږ او ډیر مشخص شول. د هغه مهال د دولتونو اداري سازمانونه که څه هم ساه واخیسته. خو داچې په کې د دولتي ځواک اوملي حاکمیت وجدان راویښ شوی و،نو دهرهیواد وګړیو ترمنځ اړیکوکې ځانګړي حقوق معمول ول. د دولتونو ترمنځ اړیکي هم، چې سیاسی او اقتصادي غوښتنو را زیږېدلې وې، پراختیا موندلې وه اوکم او زیات د ځواکونو ترمنځ یوڅه تعادل رامنځته شوی و.په دغو شرایطوکې؛ که څه هم د اختلاف د حل لپاره د جګړېزو او دوښمنې له منځه نه وتلای وه؛ خوبیا هم د ډیپلوماتیکي اړیکو پراختیا د مذاکرې اوخبرواترو لپاره ډیرمساعد عوامل دولتونو ته په لاس کې ورکول.

همدغه عوامل بالاخره د دې لامل شول، چې دایمي اواستوګن ډیپلوماتیکي استازیتوب معمول شي. دونیزجمهوریت، چې د هغه مهال نړۍ د ډیپلوماسۍ کومه بیلګه ورکړه،په تدریجي ډول یې پراختیا ومونده. دعیسوي اورپا د سیاست په ادارو کي دپاپ ځواک هم پراختیا ومونده اوددې ځواک دپلي کولو لپاره اړینه وه؛ چې پاپ د اورپایې پاچایانو سره خپل استازي ولري.

په شپاړسمه پیړۍ کې دایمې ډیپلوماتیکې استازیتوب په اورپایې هیوادونو کې عادي شوي وه او ورسره استازو هم درجي پیداکړه،چې دلګا او.دې ضمن کې هغه ډیپلوماسي چي په آتن کې د مذاکرې فن ګڼل کیده، په بیزانس کې د تدویر اونیرنګ فن اوپه همدې بڼه ونیزته هم ورسیده. د ماکیاول افکاروپه نفوذپه بشپړه توګه له دوراغو اوجوسوسي سره یوشان شوه او دې رویی دومره رواج وموند؛ چې یوولسم لوئی،د فرانسي پاچا،ډیپلوماسی له جوسوسي پرته بل څه نه ګڼله اونه یی هم له خپلو استازو سره له دې پرته بل څه غوښتل.همدغه لامل شو؛چې دغه اړیکې د یوبل پراستازیو دپاچایانو له سختې بدګومانۍ سره موجودي وې.دایمي ډیپلوماتیک ماموریت په وسیله اړیکو له پراختیا سره به په تدریجي توګه په هره پلازمېنه کې یوشمیر سفیران پاتي کیدل،چې هغه ټولې ته به یی ډیپلوماتیکي پلاوي ویل کیده. پخوانیو رویوهم په تدریجي توګه د ډیپلوماتیکي مامورینوځیني قواعداو نظامونه دعرف اوعاداتو په بڼه عام کړل اودغه قواعد په اولسمه او اتلسمه زیږدیز پیړۍ کي په ټولو اورپایی ّیوادونو کې د قبول وړګرځیدلي وه.همدغه قواعدول چې د ویانا کنګرې په۱۸۱۵ز کال اوله دې وروسته دآکسلاشاپل کنګرې تدوین کړل او وروسته بیا ځوځل په بین المللي کنفرانسونو کې هم بشپړشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-دریمه دوره : د شلمه پیړۍ، په ځانګړي ډول له دویمې نړیوالې جګړې څخه را وروسته دوره په ډیپلوماسي کي د دوو سترو بدلونونو شاهده ده؛ چې تدریجي سره یی پراختیا موندله.لومړې داچې دهغو پخوانیو اصولو چي په نوي بین المللي نړۍ کي لاس اوپښي تره ډیره حده پورې تړلې وه.دوهم دا چې ډیپلوماسی مهمې برخې د بهرنیو چارو وزیرانواوځینې نورمهم مسایل دهیواد ونو مشرانو ته انتقال شول.همدرنه بین المللي مسایل چې یو اوزیات شمیرهیوادونه کې د خیل ول.دبین الملي کنفرانسونواوسازمانونو له لاری حل اوفصل کیږي.په نوي ډیپلوماسی کې لاندې تغییرات اوبدلونونه رامنځته شول.

۱- په زیاتو هیوادونوکي سفیر د پخوا په څیردهیواد مشر شخصي استازی نه ګڼل کیږي.هغو هیوادونوکې چې دپخوانیو سنتونو پیروۍ اوس هم سفیر د شخصي استازي نوم لري. یوازي د خپل هیواد ټولنیز بنسټ ایښودونکې دی،ځکه دهیواد مشر د دولت دځواک مظهردی،چې حقوقي شخصیت یې د دیپلوماتیکي اړیکوبنسټ دي اوپه واقعیت سفیر ددغه ځواک استازي دی نه دهغه شخصي استازی۱.

۲- د سفیر رول یوازې په دې کې دي د دووهیوادونواړیکو کې ګټه ور تصمیم نیولو لپاره اړین معلومات تر لاسه کړي.همدارنګه پدي کي هم رول لري،چې د دوملتونو ترمځ اړیکو،پیژندنې او دوستي وسایل رامنځته کړي.پردغو وسایلو یوسفیر کولاي شي،د دواړو اړخونوغوښتنو اوعقایدو ته په ډیره غوره طریقه ترتیب کړي او هم کولاي شي؛ دبین المللي اړیکو د پراختیا لپاره دوه اړخیزه همکاری رامنځته کړي

۳- په زیاتو هیوادونوکي عمومي افکارو دډیپلوماسي په لارښوونه اغیزمن رول لوبوي. اوسنیوګړندیوارتباطي وسایلو د هیوادونو وګړي د نړۍ سیاسي پیښوپه جریان کې اچولي دي د سیاسی چلن اومحرمانه ډیپلوماسي کیدای شي د وګړو د ارادې له مقاومت سره مخ شي،په هغو هیوادونو کي چې ډیموکراسۍ رژیمونه لري،په ډیرو کلکوبنسټونو ولاړ وي اوباید دسولي او پرمختګ لپاره وکارول شي،نه دحکومتونو دغوښتنو ترلاس کولولپاره.

۴- د هیواد ونومشرانو شخصیت او درناوي له پلوه اوپه حقوقي اوعمومي لیدنوکې یی صریحه خبرواترو له پلوه،یوه نوې اغیزمنه لاردمهموبین لمللي مسایلو د حل لپاره پرانیستې دهچې له دې سره د هرهیواد

---

۱ -د پورتنۍ ماخذ،مخ۴۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مقامات هم د ډيپلوماسۍ ډګر ته رادانګي. په عين حال کې د بيلا بيلوسياسي اوفني مسايل،دبين المللي ټولنو اود بين لمللي سازمانونو په سطحه.،په خپل وجود کې يوه ترټولوغوره وسيله لري،چې همداخپله يوه بيل ډول ډيپلوماسي ده اوځانته مشخص قواعد يې پيداکړي دي.

دوهم جز-په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبناء

لکه څرنګه چې د ډيپلوماتيکي اړيکوله تاريخ څخه ښکاري؛ هيوادنو هيڅ کله هم ډ يپلوماتيکو امتيازونواو خونديتوبونو ته ليوالتيا نه درلوده. خو له دې سربيره ،هغوي په عملي توګه په ټولوبرخوکې هغه منلي اورعايت کړي دي. په پايله دا پوښتنه مطرح کيږي، د ډيپلوماتيکي امتيازونواوخونديتوبو منطق اويا په بل ډول ،دهغه حقوقي بنسټ موخې او وجودي علت څه شي دی؟

ددې[1] موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتوتفاوت په دې کې ،چې دا خونديتوب،په هغې پراختيا سره چې معمول شوي دي، له مسلموحقوقي اصولوخه مخالف ښکاري؛ ځکه د کلي اصل پربنسټ،د يو دولت حاکميت پرهرهغه کس اوشي باندي شته ،چې په قلمرو کې يی واقع وي اود دغه دولت قوانين د خپل قلمروپه داخل کې دهرکس اوشي په اړه داجراء وړدي، مګرد هغو مواردو په استثناء چې په قوانينوکې ذکرشوي وي. دا رښتيا ده؛ چې اوسنۍ ډيپلوماتيکي خونديتوب د هغه تړون پربنسټ دي، دلاسليکوونکو دولتونو د صلاحيت لرونکومقاماتو لخوا تصويب شوي وي اود يوداخلي قانون پرڅير د اجراء وړ وي، خودغه تړونونه ډيرپخواني نه دي اوپيړۍ وړاندې دغه خونديتوبونه د سنتونواوعرف اوعاداتو له مخې معمول ول اوسمهال هم سره له دې چې دغه بين المللی تړون موجود دی، که يو دولت دغه تړون لاسليک کړي نه وي اويې تصويب کړي نه وي، بيايی هم مقررات اجراء کوي اوهغو دولتونو چې دغه مقرارت يې تصويب کړي دي، بيايی هم په خپلوداخلي قوانينوکې ورته اشاره نه دی کړې، په ټولوکې پدې اړه نظريې مطرح شوي دي:د نماينده ګۍ، له قلمروڅخه د بيرونيت نظريه(خارج الممکتي)، د خدمت د مصلحت نظريه اومتقابل د نمايندګۍ چلن نظريه.

الف- د نماينده ګۍ نظريه

دا نظريه د پخوانيو سنتونوپربنسټ ولاړه ده. په لومړيو وختونوکې هرې قبيلي اوقوم د رئيس په شخصيت کې د خپل قبيلې اوقوم شتون معنکس نه وه، د قوم اوقبيلې رئيس به چې هرڅه خوښه وه.د

---

[1] -بیګدلی،رضایی.حقوق بین الملل عمومی،۱۳۹۶،ص۳۷۲..

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم اوقبيلې له نوم پرته به يی ،بی پرخپل نوم کول.د بل قوم يا قبيلې د رئيس پروړاندې استازی به يی، ځانګړې (شخصي)استازی ګڼل کيده. هغه مهال، چې ټولنې تشکيل شوې اونوي تمدنونه رامنځته شول،هم په دغه اساس کې کوم تغير رانه غي اوله آتن اوپخوانې روم تاريخ له ځينو دورو څخه پرته ملت او دولت کوم ځانګړې مهفوم نه درلود. له شپاړه سمې پيړۍ څخه را وروسته، سره له دې چې ملت،ملي وجدان اودولت حاکميت نوي مفهوم پيداکړه؛ خوبيا هم د يوې ټولنې شخصيت اوشتون د پاچا په شخصيت کې ځليده اوسفيرهم د چاپا د شخصيت ښکارندويه و.

همدغه لامل کېده، چې بايدسفير ته داسی امتيازات ورکړل شي،چې د استوونکې پاچا له شان سره بر ابروي. په عين حال کې، په حاکميت د مساوات اصل هم ټول خپلواک دولتونه په يوکتارکې سره ودرول شي. چې په پايله کې هيڅ دولت رئيس د بل هيواد د رېيس تابع کيدای نشو اوطبعاً سفيرهم بايد د بل هيواد د قوانينوتابع نه اوسي. دغه نظريه، چې د هغه مهال د معمولې اوعمومي رويی پربنسټ ولاړه وه.د فرانسې ترانقلاب پوري په بيلابيل, لارو(طريقو)د ليکوالوانو له خوا بيان شوي ده. منتسکو په خپل کتاب (روح القوانين)کې ليکلې دي: (هغوي(سفيران)د هغوپاچايانو ژبې دي ،چې استولي يې دي اودغه ژبې آزادي اوسي. که هغوي (سفيران)د استازيتوب له دغه صفت څخه ناوړه ګټه پورته کړی؛ شونې ده. چې، خپلوهيوادنوته يی رااستولومخه ونيول شي). منتسکو په دغي لنډې غونډله کې هم د ډيپلوماتيکې خونديتوبونو فلسفه اودناوړې کتنې په صورت کې اجرا ضمانت بيانوي له اولسمې پيړۍ څخه را وروسته، د ځينو ليکوالونو په آثاروکې د ملت حاکميت، د پاچاهانو استبدای اوشخصي ځواک په مقابل کې د ټولنيزسازمان د بنسټ په توګه راغلی دی. روسو دولت يا حاکم ځواک د وګړواستازی(د يوټولنيز ترون له مخې)وګاڼه اومنتسکو د دولت حاکميت له ملت څخه را زيږيدلای يادکړ؛ خوله دغونظريو سره سره بياهم د سفيرد استازيتوب نظريه؛ لکه څرنګه چې منتسکوبيان کړې وه، په بشپړه توګه نه وه پريښودل شوي؛ ځکه لا هم د دولت اوملت ماهيت اوپه خپلو منځوکې حقوقې اړيکه روښانه شوي نه وه.

يوشمير نورو ليکوالوانو د ملت حاکميت نه رديدونکې واقعيت ګاڼه اود سلطنت قدرت يی له ملت څخه را زيږيدلاي۱ د ځينو نورو په اند پاچاهان د ملت اودولت د شتون اود حکومت د ځواک ښکاريديان ول.

-دايران دپخوانۍ رژيم داساسی قانون دبشپړوونکی (متمم)پينځه ديرشم اصل هم په همدې مانا راغلای ، ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځینو نوروپه اند بیا ملت، دولت اورئیس ئي دری واړه یو واقعیت و،چې په بیلا بیلو بڼو ښکاریدل. د سلیقو دغه اختلافونه تردې د مخه ملاخظه شوي دي، په هغو آثاروکې، چې پردغو پورتنیوبیلا بیلونظریاتو ترتیب شوي دي، یونظریی دا دي چي سفیرد یوملت استازی دي. د پاچاه یا ولسمشر؟ که په دې اړه دهغو نظریات په پام کې ونیول شي. ملت له دولت څخه بیل ګڼې، دولت د ملت پرنوم استازیتوب خپله د ملت د ګټواو مصالحولپاره سیاست طرح کوي، چې سفیربیا دغه سیاست د خپل هیواد د مشرلخواد خپل کارپه محل کې اجرا کوي. په دغه صورت کې سفیرپه واقعیت کي د خپل دولت استازی دي.نه د دولت د رئیس شخصي استازی۱.که چیری ملت په دولت کې د حل وي اود دواړو نه بیلتون نظریه د منلو وړ اوسي؛ نوپدي صورت کې سفیر د هغه استازی ګڼل کیږي، چې د دغو دوو د شتون ښکارندویه اوسي اوپرهمدې بنسټ د هغه ځانکړي استازی دی.لکه څرنګه چې تردې د مخه ولیدل شول، چې په کلي مفاهمیوکې نظریاتو اختلاف کوم غوڅه لاسته راوړنه نه درلوده، اوهمدغه لامل دي، یوه بله نظریه چې دولت د ملت حقوقي شخصیت معرفي کوي، ترزیاتې کچې په خپلوکې د حقوقي اړیکې ښکارندویه دي،خوپه هرحال د ملت د حقوقې شخصیت په توګه د هیواد د مشراختیارات، سفیر یوازې د هغه په مقابل کي مسوولوي، یا په بل عبارت دهغه د شخصتي استازیتوب کیسه کوي. دا نظریه هم ټول په یو ډول نه قانع کوي.

په دې دلیل که دغه استدلال په هغوهیوادونوکې، چې سلطنتي رژیمونه لري، د هغو له حقوقي سازمان سره سم؛ خوپه هغوهیوادونوکې جمهوري رژیمونه لري، قبلول یی بی ستونزونو دي اوڅنګه کولای شوویوو،چې د شوروي یا هندوستان ، سفیر د دغو هیوادونو د رئیسانو شخصیي استازی دي.د استازیتوب د نظریی مخالفین، پرته له دې چې د ملت اودولت بخث ته نږدي شي، وایی چې د دولتونوپه حقوقي سازمان کې هیواد مشردهیواد اوترحکومت لاندې ټولنې څښتن نه دی، چې په یو بهرني هیواد کې دې سفیر د هغه شخصي استازی وګڼل شي.۲بیلکې د هیواد مشرخپله د هغه ملت استازی دي، چې د قدرت دولت یې ورسپارلای دی اود هغه سیاست اجراء کوونکی دی، چې د ملت د

۱-دیپلوماتیکی ژمنلیکونوکې،چې وروستې هغه یې په(۱۹۶۱)زکال کې لاسلیک شو،په ټولوځایونوکې یی ډیپلوماتیکی مامور دولت داستازی په نوم یادیږی.

-کایر،ډیپلوماتیکی حقوق(۱۹۶۴)زکال. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصالحواو ګټولپاره طرح شوي دی اود هیواد مشرپه خپل نوبت سره سفیر د دغه سیاست اجراء لپاره ماموروي.

د هغه په اند د دې لپاره چې(سفیرد هیوادمشرله مامورشوی دی؛ خودهغه شخصي استازی نه دي)ترټولو روښانه دلیل دا دې، چې د سنتي بین المللي حقوقو په رویو اوعرف کې هم سفیرپه یوبهرني هیوادکې د خپل هیواد له مشرڅخه ډیر خوندیتوب درلود؛ خوله دې ټول بحث سره سره بیاهم ځینولیکوالونو(د سفیر د هیواد مشرد شخصي استازیتوب نظریه)نه ده پریښې۱ اوحتا ځینومحکموهم پرهمدې نظریې استناد کړي دی۲.له دې پرته په عملي توګه هم په ځینو هیوادونو کې د سفیر د شخصي استازیتوب اصل؛ هغه بنسټزاصل وي اود یوسنت په بڼه وي،جلوه ګردي.

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي)

د استازیتوب له نظریې سره همهاله له قلمروڅخه بیرونیت، نظریه هم رامنځته شوه، چې له هغې څخه ډېره اصولي ښکارې اوله اولسمي پیړۍ څخه راپه دیخوا دود شوي ده، چې نن ورځ هم پرې یوشمیر هیوادونه اسنتاد کوي. د دغې نظریې پربنسټ سفیر د یوې فرضې له مخې د کوربه هیواد له قلمرو اوله قانوني قدرت څخه بیرون اوسی او داسی لکه چې هیڅ له خپل هیواد څخه وتلای نه وي. له دې وروسته یې له دغې فرضې څخه خپله د سفیرد شخصیت په اړه یوه کلي نظریه جوړه کړې ده، چې پربنسټ یی د سفیر کور اود کارځای هم د هغه د هیواد د خاورې برخه ګڼل کیږي، چې د هغه د کوربه دولت له قانوني ځواک څخه بیرون دي.

د دغې نظریې نوښتګرپه اولمسه پیړۍ کې د هالینډ پیژندل شوي حقوقپوه هوګو۳ ګروسیوس دی، چې په خپل کتاب کې لیکې:((د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه د هیواد مشر د شخصیت تجلي یوه فرضیه ده او د افرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده، چې وایی:سفیر د هغه دولت له خاورې څخه بیرون دې،چیرته چې دنده ترسره کوي اود دې پایله دا ده. چې سفیرمکلف نه دی، د هغه هیواد قوانین ومني، په کوم کې چې مامور دي.)) دغه نظریه د حقوقي سلیقې لخوا ومنل شوه اوپه ډیرې چټکۍ سره دود شوه. ډیرو لیکوالونو له همدې نظریې څخه ګټنه وکړه اوحتا د ځینو

په عمومی بین المللی حقوقوکی(۱۹۲۶)لکه واتل چې دسفیراستازیتوب منی؛خوله دې څخه بله پایله اخلی.fauchille-– ۱

قضیه په(۱۹۱۲)زکال کې،له کایرڅخه نقل(۱۹۴۶)schooner exchang-–۲

hugo Grotius-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو رویو، حقوقي بنسټ پرې کېښودل شو،چې په سنتي بین المللي حقوقو کې معمولي وه.د بیلګې په توګه د دولتي اوجنګي کښتیو لخوا د خپل هیواد د قوانینو متابعت کول، کله چې د دریاب په منځ کې وي یا هم د بل هیواد په ساحل کې یا هم د سفر پر مهال د کښتیو پر داخلي اشخاصو د هغه هیواد د قوانینو اجراء چې کښتیې یې د بیرغ لرونکې ده۱،خوبیاهم د دغې نظریې قبلول اوعامول یې په الزامي توګه ډېر زیات آثار لرې، چې ټول یې مردود دي اومهترین یې په لاندي ډول دي.

۱-هغه جرایم چې د سفیر په کوریاهم په کارځای کې رامنځته کیږي، که د سفیر د متبوع هیواد د قانون تابع اوسي؛ نو د ناچارې له مخې باید خپله سفیر د خپل هیواد د قوانینو اجرا کوونکې یا قاضي شي.

۲- که یوتورن د سفیرپه یا کارځای کې پناه واخلي، نودهغه متبوع دولت مقاماتوته سپارلو لپاره یې باید د استرداد ټول تشریفات ترسره شي.

۳- هغه ماشومان چې د کوربه دولت تابعیت لرونکیو موراوپلارڅخه(لکه د کوربه هیواد تابعیت لرونکې مستخدمین) د سفیر په کور یا کارځای کې وزیږي؛ نو د ناچارې له مخې باید د سفیر د دولت تابعیت خپل کړي.

۴- له کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب نور له قلمرو څخه بیرونیت نظریې سره تطبیق نه پیداکوي.

پورتنې پایلې نه یوازې دا چې یوکلي بنسټ یا منل شویو اصولو ارونکې نه دي؛ بلکې بین المللي رویه عرف سره هم په ټکر کې دي. که څه هم له دې څخه صرف نظرف نظر وشي،چې د سفیر د قضاوت صلاحیت هیڅ کله هم عام مقبولیت نه دي موندلاي اونه هم عمومي معموله رویه ګرځیدلې ده۲.د سفیر د احکامو مسله هم داسې بیځوابه پاتې ده. په سفارت کې د پناه اخیستونکې په اړه هم باید وویل شي، چې هیڅکله د دولتونو ترمنځ د سنتي بین المللي حقوقو په عرف کې مطرح نه ول اوهم ماشومان، چې د سفارت په داخل کې زیږدلي وي.ځلورم مورد یاني د سفیرشخصي خوندیتوب، له قلمرو څخه د بیرونیت اصل سره په مغایرت کې دي؛ ځکه که د سفارت محل د بهرني هیواد برخه فرض

---

۱ -اوسمهال ددغو دووقاعدو بنسټ پرنورو اصولو ایښودل شوی دی،چې په دې کتاب کې پرې بحث نه کیږی.
۲ -دکاپیتولاسیون یو استنثایی تاسیس و،چې اوس شتون نه لرې او دبین المللی حفوقوپرقواعدو متکې نه ول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو؛ خوبیا هم په هیڅ وجې نشوکولای چې دغه فرض ترهغو کوڅو اوځایونو پوري پراخه کړو، چې سفیرپکې تګ راتګ کوي. د دغو واقعیتونو اوبیځوابه پوښتنو له امله د نولسمې پیړۍ د وروستیو یوشمیرلیکوالونو، له قلمروڅخه د بیرونیت نظریې صحت رد کړی دی اوځینو خوبیخې پرې کرښه راکښلې او په کلي ډول یی رد کړې ده، خوځینې نور بیا دهغوی برعکس پرهمدې نظریه پاتې شوي دي. پدې اړه د دغو دوو ډلو لیکوالو د ګروهو غبرګون کولای شو د بیلا بیلومحکمو په رایو کې وګورو ۱واتل چې د اتلسمې پیړۍ سویسی حقوقپوه د ډیپلومات دی، دی د هغو مشهورولیکوالو له ډلې څخه دی، چې په غوځ ډول د دغې نظریې له ردولو څخه پرته یې د نورو په څیرد دې نظریې صحت یې رد کړې دی او داسی تفسیر یې کړی دی،چې وروسته ترمصلحت نظریه رامنځته شوې ده.
یوشمیر نورو لیکوالو لکه سیل هرست۲ پریوې بلې طریقې له دغې نظریې څخه انکارکړی دی او د هغوپراند د کوربه دولت د قوانینود درناوي په اړه د سفیرانو مکلفیت(چې نه رد ېدونکی اصل دی)له دې څخه نه دی زیږیدلای دی چې پرهغو لازمې ده، د کوربه دولت د قوانینو اطاعت وکړي،بلکې له دې څخه زیږېدلای دی چې سفیران له هرې هغې کړنې څخه ځان وژغوري چې د کوربه دولت له ګټو سره په ټکر کې وي. پدې استدلال کې په ضمني ډول د کوربه دولت د قوانینو په اړه دسفیرالزمیت هم نه راځي.

ج- د خدمت د مصلحت نظریه

واتل لیکي دي۳ که چیري په سفارت کې د خپلې دندې پرمهال د کوربه دولت له خاورې څخه بیرون فرضیږي؛ نوپه دې مانا ده، چې د ټولو حقوقو اوخپلواکې لرونکی دی، چې د هغه د کار د پرمخبیولو لپاره موثر دي. پرهمدې بنسټ د سفیر د خپلواکۍ اود کوربه دولت د قوانینو له تعقیب څخه حلاصي،د

-●ددې اصل دقبول په اړه۱۹۲۶ز کال کې فوګل قضیې په اړه دجینوا محکمې رایه،چې دیوۍ سویسۍ نجلۍ لخوا دخپل ناوړه ماشوم دپلارتوب دنسب ادعا پریو یوګوسلاوی ډیپلومات کوله.محکمې ددغې دعوه په دې دلیل ونه منله،چې یو ګوسلاوې ډیپلومات له دعوه کوونکې نجلۍ سره نزدیکت پرمهال،په سویس هیواد حاضر نشی ګڼل کېداې،چې دسویس دهیواد دقوانینوتابع دی اوسی. ددې اصل درد په اړه:په ۱۸۸۰ز کال کې دلایپزیک محکمې رایه،چې وایې(له قلمرو څخه بیرون،اصل تفسیر ترهغه حده موثر دی،چې یوازې سفیراو ملګری یی په کې شامليږی)په همدې ډول دپاریس محکمې په ۱۹۲۲ز کال کې دهغه ماشوم دتابعیت په اړه: چې دیو بهرنې هیواد په سفارت کې زیږیدلای و.حکم وکړ چې سفارت خوندیتوب لری؛ خو دفرانسې دخاورې برخه ده
(کایر،معاصر ډیپلوماتیکې حقوق،۱۸۸مخ.) ۱
-ډیپلوماتیکی خوندیتوبونه،۱۹۲۶. cecil hurst۲
-داتلسمې پیړۍ سویسی لیکوال وډیپلومات،په (بین المللی حقوق)کتاب کې،له کایر څخه رانقل ،۱۹۰مخ. e.vattel۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د کار د پرمخبیولو د اړیتا اومصلحت په خاطر دي. دغه نظریه،چې وروسته بیا ټولو لیکوالو تائید کړي ده، د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک په سریزه کې په صریحه توګه په دې ډول راغلې دی.(په ډاده توګه ویلای شو،چې خوندیتوبونه اومزیاوې د امتیازپه توګه اشحاصوته نه ورکول کیږي؛بلکې په موثره توګه دډیپلوماتیکي ماموراېتونو دندوترسره کولوپه خاطر د دولتونو استازو ته ورکولو...) له دې نظریی څخه کولای شو ووایوچې د ډیپلوماتیکي اړیکې دواړو دولتونو له دې سره علاقه لري،چې په خپلو کې دوستانه اړیکې وساتې. د هغوی د سفیرانو څخه بیرون خوندیتوب د دواړو دولتونو په ګټه دي.

د مصلحت نظریه په واقعیت سره تطبیق ده اوله کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب، چې له قلمرو څخه بیرونیت اصل سره معایرت پیداکوي، توجیه کوي اوپریو سم منطق دغه خوندیتوب د سفیر کورنۍ ته شاملیږي. د ځینو لیکوالو لپاره د دې نظریې د رد اویاهم کمه ترکمه د روغتیا په اړه یې یوبل ټکی هم مخي ته شوي؛ ځکه که یو ډیپلومات شخص لپاره خوندیتوب مصلحت او اړتیا یومصداق لري؛ نود ډیپلومات لپاره د مالیاتي معافیت موضوع اونوره مزایاوې د اصولو له مخي له هغې سره کومه اړیکه نه لري. د دې لپاره چې د بیلګې په توګه د مالیاتو یا عوارضو ورکول یاترې معافیت اوګمرکي تفتیش نه کول واقعا د ډیپلومات له ښې دندې ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لرې. د دې خواب د خوندیتوب اومزایا په طبیعت کې تفاوت دې؛ خکه د خوندیتوب پرخلاف د اصولو له مخي مزایا حقوقی اړخ نه لري؛ بیلکې د نزاکت له مخي شتون لری، چې په تدریجي اومتقابله توګه معمول شوي دی. د مزایاووشتون د ډیپلوماتیکي دندوله ښه ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لری اویوازی د ډیپلومات مقام ته د درناوې په خاطر دي اوپه همدې خاطر تری تخلف یوه حقوقي قضیه نه رامنخته کیږي.

د) د متقابل چلن نظریه

ځیني لیکوال دا اړخ د یوې نظریې په توګه نه مني اونه یی هم یادونه کوي؛ هو ځینې نور یی لکه کایر،د اړتیا او مصلحت له نظریې ملګرې کوي. داسی تصوریږي، چې دغه اصل هم کولای شو د یوي نظریې په توګه وړاندې کړو، چې زیاتره یې عملي جنبه لری او یوازې په خوندیتوبونو اومزایاوو پورې تړلې نه پاتي کیږي. لکه څرنګه چې سبیرپه کتاب کې، د بین المللي حقوقو قواعدو اجرایوي ضمانت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړوند څېرکې بحث کوې۱، د مخه ترد دې چې بین المللي سازمانونه رامنځته شي، په بین لمللي اړیکو کې د قبول شویو قواعدو د اجراء د ضمانت په توګه یوازې تلافي (غچ یابدل)موجود وه۲.غچ،چې په لومړنیو اړیکو کې د دووطایفو ترمنځ معمول و،د یوتنبیهي عمل په توګه پرمختلف لوري د مجازاتو په موجود واو د یو پخوانې قاعدې او قرارپربنسټ به یی رعایت هم لازمې ګڼل کیده. د هم شونې ده، دغه مجازاتي عمل له تخلف سره ورته نه دي. د بیلګې په توګه که یو دولت یوه معمولي قاعده رعایت نه کړي؛ نو بل دولت به یی په مسلحانه توګه غچ اخلي؛خو دغه ډول مبالغه په استثنایی توګه کله کله کیږي.هغه څه چې د بدلي یاغچ اخیستلو په توګه دود دي، دا دي د تخلف په صورت کې زیانمن شوی دولت هم هماغه تخلف کوي، کوم چې مختلف دولت کړي دي. لکه که یو دولت سفیر ته سپکاوی وشی؛ نو دا دولت هم د هماغه دول سپکاوی کوي،چې سفیرته یی شوي، چې همدې عمل ته متقابل عمل ویل کیږي۳

دغچ او متقابل عمل د پرتلې په اړه کولای شو ووایو،چې غچ یوازیني او ترټولو موثرترین ضمانت و،چې سنتي او بین المللی حقوقو کې به یی له ژمني یا یوې منل شوې قاعدې څخه د تخلف په صورت کې شتون درلود؛ خو متقابل عمل دهرې روېی د اجراء تامین لپاره یوضمني تفاهم او قرار دی، چې ترمعمول حده پورې د دوو اړخونو ترمنځ شوی وي، اګر که دغه قاعده او رویه لا رسمي شوي نه وې. په بله مانا متقابل عمل باید تل د مخه ترسره شوی وي عمل سره مناسب او یو ډول اوسي. له دې امله کتلای شو، چې نه یوازې په ډیپلوماتیکو اړیکو کې غچ اخیستنې او له متقابل عمل سره د مخیدنې وېره، د دې ضامن کېدله چې د دولتونو ترمنځ ژمنیه عرفي اوعرف اوعادتی قواعد رعایت شي؛بیلکې په ځانګړې ډول د سنتې ډیپلوماتیکو اړیکو په ټولو مرحلو او اړخونو کې همدغه متقابل عمل د قواعدو د اجراء ضامن ګڼل کیده، پرته له دې چې په دوه اړخیزو ژمنلیکونو کې به یی یادونه شوي وه.

په نویو ډیپلوماتیکي حقوقوکې پرعمل بیابیا بحث شوي دي،هغه مهال چې د ملګرو ملتونو سازمان، د بین المللي حقوقو کمیسیون د ویانا ژمنلیک د موادو په راټولو اوبررسی بوخت واو په دې اړه یې د دولتونونظرونه او وړاندیزونه وغوښتل؛ نو له دیارلسو څخه زیاتو دولتونو وړاندیز وکړ، چې ډیپلوماتیکې

سیبر،عمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۱

-په فرانسوی ژبه او۲represaille

-sibertعمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوبونه اومزاياوي دې د متقابلې معاملې پرشرط وړکړل شي. د ډېرو هيوادونو داخلې قوانينو، ډيپلوماتيکې مزاياووپه برخه کې د متقابلې معاملې شرط تصريح کړي دي؛ خو ويانا ډيپلوماتيکې ژمنليک په قصدې عمل په توگه دغه اصل ته پاملرنه نه دې کړې. ددې نظريې د مخالفينو په اند، د متقابل عمل شرط د تصريح کولوپايله شوني ده داشي چې متقابل رفتار د غچ اخستنې پرمهال له عادې حد څخه تجاوز وکړې اوپه خپله يو شديد متقابل عمل وگرځي او په دې ترتيب دواړو عملونو د ورته والي اصلي شرط له منځه لاړشي. له دې پرته که ومنل شي، چې د قواعدو رعايت دې پرمتقابل رفتار مشروط شي؛ نو په دې صورت نه يوازې دا چې اړيکې دواړواړخونو يود بل د متقابل رفتار په انتظار،په ابهام د يو بل پر وړاندې بى تفاوته پاتې شي؛ بيلکې په توگه يوهيواد کې له سفيرانو سره د ډول ډول متقابلو رفتارونو په سبب بيلابيلو متقابلو روفتارونه د نورو ستونزو د رامنځته کېدا لامل شي. بايد ووايو،چې په ويانا ژمنليک کې د دغه قيد نه تصريح کول د متقابل رفتار له اصل څخه څه شي نه شي را کموي او اوسمهال په عملي توگه ټولو دولتونو ته معلومه ده، که له قبول شويو قواعدوڅخه تخلف وکړي؛ نو بايد د ورته يوې رويې تحمل هم پيدا کړي.

شونې ده دولتونه د ژمنليک د مقرارتو د رعايت په اړه د متلف هيواد له عمل څخه يوبيل ډول مکلفيت ولري، د دې لپاره چې دوري تسلسل پيدانه کړي.د هغه دولت لپاره چې د متخلف هيواد له تخلف څخه متاثرشوي دى، د جبران لپاره تل دوه لارې شتون لري؛ يوه يې هم د ډيپلوماتيکو اړيکو په پرې کول لاس پورې کول او دويمه يې هم متقابل عمل کول دي. که څه هم د ويانا د۱۹۶۱ز کال ژمنليک دپورتنيو دلايلو پربنسټ د متقابل رفتار شرط نه دي منلاي دي او د دې ژمنليک دمقرارتو درعايت په اړه يې د دولتونومکلفيت له هغو عملونو څخه جدا کړي دي،چې يو څو هيوادونه يې په استثنايى توگه ترسره کوي؛خو بيايى د متقابل رفتاراصل په دې دليل چې په عمل کې ترې ځان نشي ژوغورلې په اووه ويشتمه ماده کې تريوځاي پوري منلي دي.د دغي مادې له مخې له مخې دولتونو بايد د دې ژمنليک د مقرارتو د اجراء پرمهال د ډيپلوماتيکې ماموريتونو ترمنځ تبعيض ونکړي؛ هو که يو دولت د دغو مقرارت د يو بل دولت د ډيپلوماتيک ماموريت په اړه په محدود ډول اجراء کړي؛ په دې نوم چې هغه دولت هم دغسى کړي دي، د مقرارتو دغه محدود اجراء کول(چې په حقيقت کې متقابل عمل دى)تبعيض نه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مبحث -په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو

په اسلام اونړیوالو کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو ډولونه په اسلام اونړیوالو حقوقوکي په لاندې ډول تربحث لاندي نیسو.

لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه

پخوا به سفارتونو کړنې لنډ مهاله وي اودایمي سفارتونه موجود نه ول، دا ځکه چې د ملتونو ترمنځ په ډیرې وختونه جګړې روانې وې اوخپل منځي اړیکې به یې کمزورې وي۱.په اولسمه پیړۍ کې دایمي سیاسی نماینده ګیو له رامنځته کیدو څخه وړاندې په سیاسی استازو د خپل هیواد څخه بهرپه نورو هیوادونو کې د لنډ مهاله اوسیدو اوپاتې کیدو حق درلود. سیاسي استازو ته څرګندې یاضمني ورکړل شوي پناه پرنظرنې د بیا کتنې له مخې اسلام د دایمي نمایندګیو په منلو کې کوم خنډ شتون نه لري، حتي تردې که چیري د نظریې وړ دنده هم ختمه شي وي، نو د کومې ځانګرې پناه اخیستلو اړتیا نشته.حنبلي فقهاوو پناه اخیستونکي او سیاسي استازي ته کوم ځانګړې وخت ټاکلوڅخه پرته مطلق ډول رواګڼلي۲.د دې خبرو د اثبات دلیل دا هم دی چې له غیر مسلمانانو سره د مسلمانانو د اړیکو بنسټ پراسنادو ولاړ دی،نه پرجګړې اوهمدارنګه د بالمثله کړنې اصل هم د خپل منځي ډیپلوماتیکو اړیکو بنسټ جوړوي.نړیوالو حقوقوډیپلوماتیکې استازو اوکونسلانوته یو لړځانګړې امتیازات قبول کړیدي، ترڅوهغوی خپلې چارې په ښه صورت ترسره کړې اود مقابل احترام پربنسټ پراصولو عمل وشي، د سفیرانو سفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول دي.

لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت

اسلام سیاسي استازو او سفیرانو ته بیلابیلو اړخونو نه خوندیتوب، خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللو مسولیت په غاړه اخیستي، که څه هم مسلمانانو سره یې ناوړه چلن هم کولو اود دې لپاره

-المنجد،ډاکټرصلاح.رسل الموک ومقدمه،۹۳مخ. ۱

-المحررفی فقه النبلی،۲ټوک،۱۸۰مخ. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترڅو دا وګړي خپلې دندې ښه شکل اجرا کړي اود نړۍ د سوکالۍ اوارامۍ له لامل وګرځي. په اسلام دین د سفیرانو اوسفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول بیان شوی دي.

۱-له تیری څخه مصونیت

په بین المللي اصطلاحاتو کي د دې خوندیتوب مانا دا ده؛ چې د یوشخص یا یوځاي حرمت اوحقوق د نقص یاماتیدو وړ نه اوسی، د ځای حرمت مانا دا ده چې؛ له اجازې پرته څوک داخل نشي او د شخص حرمت دا چې د هغه آزادۍ اوحقوق مات (نقص) نشي؛ خودغه حرمت نه یوازي د ډیپلومات په ځان او سفارت پورې تړلي ندي؛ بلکې په هرډایموکراتیک رژیم(نظام)کې د اساسي قوانینوله مخي هرکس اوکور له دې حرمت څخه برخمن دي. هغه تفاوت چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د سفارتونوځایونواوډیپلوماټانو له حرمت څخه بیلوي، دا دي چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د قانون په ځانګړو مواردو کي ماتیدني اوسلبیدلای شي، پداسي حال کي سفارتخانې اوسفیرانوکورونه د حرمت اوسلبیدو وړنه دې او هیڅ قانون نشي کولای چې پرخلاف عمل وکړي۱.

شخصي مصونیت(خوندیتوب):

د دې خوندیتوب له مخي د سفیرځان، مال، دفتري سامان آلات اوسفارتخانې خوندي ده اوپردغوڅیزنوهرډول تیری اوتجاوز ممنوع ګڼل شوي. د دې مبارک آیت شریف دولت مکلف دي چې د سیاسي نمایندګیواو ستازوخوندیتوب ته پاملرنه وکړی.((وان من المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلم الله ثم ابلغه مامنه۲)).ژباړه:. که چیري له مشرکانوڅخه یوکس له تانه پناه وغواړي، نوپناه ورکړه هغه ته، ترڅو دوی واوری کلام د الله جل جلاله او بیایي د هغه د امن ترځایه ورسوه اودا له دې وجهې داسي قوم دی. چې، نه پوهیږي. ظاهرا دغه آیت مبارکه هغو کسانو پوري مربوطیږي؛ چې قصدي اراده یې د قرآن زده کړه وي. اسلامي خاورې ته راتلای شي، د هغه ځان، مال او پناه غوښتنه هم کولای شي؛ یو تعداد مفسرانو دغه آیت واضحت، مفهوم آیت شریف د سفیرنو اوبیګانګانو په مورد د هرمسلمان په مصلحت هم راځي بدون شک د سفیرانو او نمایندګانو استول اسلامي هیوادونو ترمنځ د سولې او روابطو جوړلو اوهمسیاګانوهیوادونو د غوښتنو پراساس دي.

-صدر،جواد.حقوق دیپلماتیک وکنسولی،ص۸۷. ۱

-توبه سورت. ۶آیت. ۲

ابن کثیررحمه الله د پورتنۍ آیت شریف په تفسیرکي وايي:((که چيري يوکس له دارلحرب څخه د ډيپلوماتيکو دندې ترسره کولو،سوداګري، د سولې ،د جګړې بندولو،جزيې ورکولويا نورو ورته کارونوپه موخه دارالسلام ته راشي اود مسلمانونو د واکمن يا د هغه له مرستيال څخه پناه وغواړي، نوترڅوچې په دارالسلام کې پاتي وي اوخپل هيواد ته ګرځيدلي نه هغه ته پناه ورکول کيږي۱.ابو رفع د قريشو په نمايندګي رسول الله عليه السلام ته راغي؛ اوهغه سره يې وليدل اوحضرت رسول الله باندي يې ايمان راوړو،اوله رسول الله عليه السلام څخه غوښتنه وکړه؛ چې اجازه ورکړي هلته پاتي شي.رسول الله په ځواب کې ورته وفرمايل:((الی لاحس بالعهد ولا احسب البدد ولکن ارجع فانون فی نفسک الذی فی نفسک (لان فارجع))پر د دې اساس روايت چې اهل سنت نقل کړي دی. حضرت رسول الله په ابورفع باندې ټينګار وکړه، هيڅ وخت خپل عهد نه نقصوم. نږدی دی چې شخص خپل وطن ته بيرت لاړشي قريشوته، هغه څه چې غواړي زه يې ورکوم۲.

۲-قضايي مصونيت(خونديتوب)

د قضايي خونديتوب له مخي ډيپلوماتيکي استازي د قضايی اونظامي او دولتي اجراييوي کاروايو او اقداماتو څخه حوندی دي. په دي مانا چې ډيپلوماتيک مامورين د کوربه هيواد د اتباع يا نوروخارجي اتباعو په پرتله د قانون له اجرا څخه خارج دي.

مالي خونديتوب

له مالي خونديتوب څخه مطلب دا دي چې ډيپلوماتيکي استازي د بالمثل عمل له مخي د ټيکس اومالياتو له ورکولو څخه مغاف وي. د دغو خونديتوبونو په اړوند داسلام دريځ ته په لاندې اشاره کوو.

۱-د شخصي خونديتوب امتيازات

اسلام د پناه ورکولو د اصل له مخي تائيد کړي دی. د پناه ورکولوڅخه مطلب دا دی چې د سفيراوسياسي استازي ځان، مال، اهل وعيال، دهغه څخه لاندي کسان، د هغه الات اوليکونه په نه پلټيل کيږي. که چيرته سفيرجاسوسي وکړي اوياهم خپل هيوادته ځينومهمو معلوماتو د ترلاسه کولوهخه وکړي؛ نوبيابه تري هم دغه خونديتوب نه اخيستل کيږي اود ځکه چې د فقهاوو دا پريکړه ده

-دابن کثيرتفسير.۲ټوک،۳۳مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ۱

-۰زخيلی،آثارالحرب فی المهاهلات فی الشريعت الاسلاميه والقانون الدوله العام،۴۰۵،ارمناری. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې،له پناه اخیستونکي څخه به هغه وخت بیرته اخیستل کیږي، چې کله د هغه یوازاینې موخه جاسوسي وي. د ځانګړو سیاسي نمایندګیو په وسیله چې کله هم هیوادونه خپل سفارتي کارکوونکي ګماري، نو دواړو لوریو ته یو ډول د ګټو ترلاسه کولو زمینه برابره وي.

۲- په اسلام کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو کړنې

دا ډول معاملې په دې موخه قبلوي، چې له دې چاروڅخه ترلاسه شوې ګټه په عمومي ډول د هغوجزیې زیانونو څخه زیاته وي، چې دا ډول کړنوڅخه اسلامي دولت ته رسیږي. همدا پریکړه د اصول فقهې پردې قاعدې هم ولاړه ده؛ چې وایي (یرتکب اخف الضررین لازالت اشدهما،والحکم یتبعالمصلحت الراجحت)یعنې د یوسترزیان د دفع کولو لپاره کوچني زیان زعمل کیږي اود یوي مسئلې حکم ترجیحي ښیګڼې تابع وي

۳-د قضایي خوندیتوب په اړوند اسلامي فقه

اوسنیو نړیوالوحقوقوکې یوځه توپیرلري اوهغه دا چې اسلامي فقهاء پناه اخیستونکي شخص اوسیاسي استازي په اسلامي خاوره کې د قضایي اعمالو یا جزایمو په ارتکاب سره مواخذې وړګڼې اودا ځکه چې پناه اخیستونکي شخص د پناه غوښتنې اوپه دارالسلام کې اوسیدنې سره سره د اسلامي احکامو پابند ګرځي. د جزا ورکولوهدف یوازې د شته ناخوالې له منځه وړل دي اوپناه اخیستونکې که څه هم په موقتي ډول په اسلامي خاوره کې اوسیږي؛ نو باید له فساد کولوڅخه په کلکه ځان وژغوري. یومجرم انسان هیڅکله هم د ډیپلوماتیکي چارو د ترسره کولو وړتیا نه لري اونه هم د خوندیتوب ورکولو مستحق وي امام ابوحنیفه رحمت الله بیا د دې په اړونده څه نرمي څخه کاراخیستي اود حقوق الله اړونده جرایمولکه: زنا، غلااونورو کې پناه اخیستونکی د مواخذې اونیونې څخه مستثنی کړي دی۱.

الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب)

جزائي مصونیت د قضایی مصونیت نتایج(پایلې)شمیرل کیږي.د نړیوالوتړنونوله اوعرف پراساس ډیپلوماتیکي استازي په هغه هیواد کي ماموریت لري د جزائي مصونیت څخه برخوردردي. همدارنګه د۳۱مادې د کنوانیسون ویانا کې هم راغلي ډیپلوماتیک ماموړپه منوونکي دولت کې د جزایي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دي اود مدني او اداری دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی. د جرم د

-اجریمت العقوبت،محمدابوزهره،۳۳۵مخ. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتکاب په صورت کې متبوع هیواد د جزایی تعقیب لاندې راځي. د اسلامي فقه له نظره د دې نطریې له جملې څخه ابوحنیفه (رح)سفیرانواوسیاسي استازو جزایي مصونیت نسبی منلی دی:یعنی که څوک په اسلامي هیواد کې په موقت ډول یا اسلامي احکام تابع ماموریت پرمخ بیائي.مستامن محسوب کیږی۱. د ابوحنیفه رحمت الله له نظره مستامن باندې لازمه ندي چې ټول اسلامي احکام اویوازې حق الناس لکه قذف یا مستلزم قصاص یا جزائي تعقیب لاندي نیول کیږي۲.په اوسني وخت کې د دولتونوترمنځ تعامل د ا دي چې یو ډیپلوماتیکي استازي د دعوی د څیړلولپاره د هغه د متبوع هیواد سره اړیکه نیول کیږي،همدارنگه هرهیواد د دې حق لري چې دا ډول استازي د نامطلوب عنصر په حیث اعلان کړي اوله اړوند هیواد څخه یې د بیرته ورغوښتنه وکړي، دوخیمو جرایمو د ارتکاب په صورت کې یې کوربه هیواد په زوره هم د خپلې خاورې څخه ایستلی شي اوکه چیري یوهیواد د خپلې سلامتیا لپاره لازمه وګڼي؛نومجرم شخص نیولی هم شي.

ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب)

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په راونو چارو کي کله کله د خصوصي حقوقي اعمالو هم لاس پوری کوي. چې شوني ده مسولیت ورته متوجي شي. خو دلته د جزائي خوندیتوب یو لړ مخالفین هم لري. په دې اړوند اعمالو د ډیپلومات په ځان پوري مربوط اعمال بیلول اوتشخیصوي د هغوی په اند کومه گټه نه لري؛ ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې یو ډیپلومات یې د خپلې رسمي دندې پر مهال ترسره کوي په حقیقت کې د خپل دولت لپاره ترسره کوي چې پردي مهال د اختلاف حقوقي لوري یو بهرنۍ دولت دي، نه خپله په شخصي توگه ډیپلومات چې خوندیتوب ته لاره اواره شي.د ویانا ژمنلیک ۳۱ماده یي په دې ډول بیانوي. ډیپلوماتیکي مامورپه منوونکي دولت کې د جزائي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دی اود مدني او اداري دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی،هغه غیرمنقول مالونه چې سفارت خانې پوري اړوند وي شامليږي.

دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي

د خوندیتوب قاعده، هم د ډیپلوماتیکي ماموریت ځای، خپله د ډیپلومات ځان، کوراوکورنۍ یي رانغاړي. یوشمیرلیکوال لومړی خوندیتوب(د ډیپلوماتیکي ماموریت د ځای خوندیتوب)د دویمي هغه(د

-باعمر،الدبلوماسیه بین السلامی والقانون الدولی،ص۱۸۹. ۱

-عودت التشریح الجنائی الاسامی مقارنابالقانون الوضمی عهد،ص ۲۸۰. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات د ځان خونديتوب)تابع ګڼي، په دې ماناچې د خونديتوب د شتون فلسفه دا ده، چې د ډيپلومات ځانې امنيت تامين اوسي اوپه ښه توګه د دندې د ترسر کولو خپلواکي هم ولري. په حقيقت کې دغه خونديتوب شخص ته نه ورکول کيږي؛ خودا چې له تيري څخه د ډيپلومات کور،کورنۍ اوکارځای خوندي ونه ګڼل شي؛ نو يوازې د ډيپلومات په خونديتوب هغه خپلواک نشي ګڼل کيدای اونه هم ورسپارل شوې دنده په ښه توګه ترسره کولای شي. خونديتوبونه عمومي توګه په لاندې ډولونه لري، يوته يې د تعرض يا تيري په مقابل خونديتوب اوبل ته يې قضايي خونديتوب ويل کيږي.

١-له تيري څخه خونديتوب

په بين المللي اصطلاح کې د دې خونديتوب مانا دا ده، چې شخص يا يوځای حرمت اوحقوق د نقض يا ماتيدو ورنه اوسي.د ځای حرمت مانا دا ده چې له اجازې پرته ورته څوک نشي ننوتلای اود شخص د حرمت مانا دا ده، چې د هغه آزادي اوحقوق مات(نقض)نشي١؛خودغه حرمتونه يوازې د ډيپلومات په ځان او د سفارت په ځای پورې تړلي نه دي؛ بلکې په هر ډيموکراتيک رژيم(نظام)کې د اساسي قوانينو له مخې هرکس اوکورنۍ له دې حرمت څخه برخمن دي. له تيري څخه د سفارت خانې خونديتوب هيڅکله له رد سره نه دي مخ شوي اوښايي چې دغه خونديتوب به په پخوا وختونوکې له اوسمهاله څخه نورهم ډيرکلک په پام کې نيول کيدل. اوسنۍ اوپخواني ټول ليکوال د سفارت خانې د خونديتوب پر اړتيا اومطلقيت باندې سره يوه خوله دي. همدالامل دی چې ټولو ډيپلوماتيکي ژمنليکونو کې ځای شوي دی او د١٩٦١ز کال د ويانا ژمنليک هم ورڅخه په مطلق اوله کوم شرط پرته يادونه کړې ده٢.

الف-د ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي خونديتوب

ډيپلوماتيکي مامورپه شخصي توګه له تيري(نيوني)څخه خوندي دی.د ويانا ژمنليک له ٢٩مادې سر سم منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډيپلوماتيکي مامور درناوی وکړي اوټول هغه لازم تدابير ونيسي، چې هغه،د هغه قيد پرازادي اوحيثيت د تيري مخه پري ونيول کيږي.سره له دې چې ياده شوې ماده له کوم قيد اوشرط پرته يوه کلی مفهوم افاده کوي، خودغه خونديتوب نامحدود کيدای نشي؛ د منوونکي دولت د امنيت مسله هم ترمنځ شته او امنيت ساتنه د هردولت له اساسي دندو څخه ده، په دې مانا چې د يوشخص له خونديتوب څخه مهم دی، په همدې لامل بايد د ډيپلوماتيکي مامور د

---

[1] -بی‌ګدلی،ضيايی.حقوق بين الملل عمومی.ص٣٧۴.

٢ دويانا ژمنليک،٢٢ماده،١٩۶١ز کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوب لپاره هم يو حد موجود وي. د خونديتوب دغه حد ته د ويانا کنوانسيون حقوقي کميسيون په خپلومطالعاتو اوخيړنو کې پام کړي دی؛ خو په ژمنليک کې نه دی راغلای. د کميسيون د مذاکراتو له بررسي څخه صرف دومره ښکاري،چې کيدای شي په ځينو مواردو کې دغه خونديتوب محدود شي، لکه د هيواد له امنيت څخه دفاع په حالت کې(د جاسوسي په مقابل کې)اويا هم هغه مهال چې يو ډيپلوماتيک مامور د جنايت مرتکب شي.ښايې نه شونې وي،چې دغه خونديتوب ټول محدودونکې مواردو په گوته کړي شي؛ خوپه عمومي توگه بايده دوه صفتونه ولري، په دي خاطرچې د خونديتوب له اصل څخه په خپله خوښه يواړخيزه تفسيرنه وي شوي. دغه دوه صفتونه عبارت دی له دي څخه چې دهيواد دامنيت له مخي د يوشخص يوعمل ياکړنه ځومره مهمه ده١.

دويم داچې فعل فوريت هم ولري اوکنه؟ دغسي يومورد چي ياد شوي دواړه صفتونه په کې ځای وي، مشهود جرم دي. په دغسي يوحالت کې د منوونکي دولت امنيتي مسوولين بايد د جرمي پيښي سيل کوونکي نه اوسي. په دی نوم چې ډيپلوماتيک مامور شخصي خونديتوب لري؛ بلکې ورته په کار دي چې د جرم مخه ونيسي. شونې ده تريوه حده پوري ډيپلومات ودروي، که څه هم دهويت پيژندنې يا له جرم څخه دمخنيوي په خاطروي، دا دهغوی د دندې غوښتنه ده. معموله خبره دا ده، دهرډول ستونزو دمخنيوي په خاطر،کله چې پوليسود يوډيپلومات هويت تشخيص کړ، چې ناقانون کړنه يې ترسره کړې ده، هغه خوشي کوي اوله موضوع څخه د بهرنيوچارو وزارت ته خبرورکوي. همدغه خبرشونی ده په هماغه مشخصه موضوع کې د وزارت لخواسفارت ته واستول شي اويا د جرم اهميت ته په کتنې سره د ډيپلومات د ايستلولامل شي. په دې مادې کې د دوه ويشمتې مادې د دويم بند په څير د ډيبلوماتيکي ماموريتځي اوپه کې د اموالو د خونديتوب په اړه د منوونکي دولت مکلفيت هم تعين شوي دی؛ خو د دغو دواړومادو ترمنځ يوکلي توپيرهم شته دی. په دې مانا چې سفارتځي اوپه کې مالونه ثابت دي، دا د هروخت لپاره شونې ده چې امنيتي مسوولين يې د نوروله تيروڅخه وساتي. خوډيپلوماتيکي مامور يوځوځنده موجود دی اوله يوه ځايه بل ته ځي او راځي، له يوښارنه بل ته هم سفرکوي. په همدې خاطرد منوونکي دولت امنيتي مسوولينو ته اسانه نه ده،چې د هغوی پرشخصيتونو اويا هم پرازاديو يې د تيري درجې تشخيص کړی.

---

١ - جواد،صدر ډيپلوماتيکی او کونسلی حقوق مخ١٢٧-

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خونديتوب تر ډېره خپله په ډيپلومات پوري اړه لري. دا ناشوني ده چې بايد هڅه وکړوچې خپل ځان د وګړوپه منځ کې بي حرمتي اوتيري ته پاتي نه کړي. د منوونکي دولت مسووليت د دولت په امکاناتواود پيبني اوځاى په غوښتنونو پوري اړه لري. دا ناشونې ده چې له منوونکي دولت څخه دې دا تمه وشي، چې په هرډيپلومات پسي دې يو امنيتي مسوول موظف کړي، چې امنيت يې وستاتي. دا کار يوازي له دې امله ناشونې نه دى چې هرهيواد کې د ډيپلوماتانو شمير ډير دى؛ بلکې له دې امله هم ناشونې دى چې ډيپلوماتان هم له دې سره موافقه نشي کولاي؛ځکه دا کار د هغوي له ازادى سره په ټکرکې راځي. په زياتوو مواردو کې د منوونکي دولت له مکلفيتونوڅخه ځيني يې خپله د ډيپلومات غاړې ته وليږي. په دې معنا چې نا ډاډمنو ځايونو ته سفير کولواو يا هم له شکمنو اشخاصو سره له ليدني کتنې څخه ځان وژغوري. د دې موضوع اهميت ډير هغه مهال ښکاره کيږي، کله چې د موقعيت اومقتضيانو په مناسيت د ډيپلوماتيکي مامور رفتار د ملي يا مذهبي احساساتو پاروونکي شي اويا هم د ځينو جرياناتو د رامنځته کيدو پرمهال لکه انقلابونو او لاريونونو کې خپله د پيښو منځ ته ورشي.پرته له دې چې په هغه پوري اړه ولري، په دغسي شرايطو کې نشوکولاى منوونکي دولت مسوول وګڼو.دغه ډول موارد ګڼ شمير سوابق هم لري،په ځانګړي ډول په هغو هيوادونو کې چې وګړي يې ژورمذهبي احساسات اوعقايد لري اوياهم په هغوهيوادونو کې چې وګړي يې تعصبات کې راګير وي،دغسې پيښو شونتيا تل ليدل کيږي.

ب- د ډيپلوماتيکي مامورينو د کورنيو مصونيت(خونديتوب)

د پخوانيو سنتونو اونويو حقوقو له مخي د ډيپلوماتيکي مامورينو په خونديتوب کې د هغوى کورنۍ هم شاملې دي. په پخواني عرف کې له کورنۍ څخه منظور ښځه، بچيان اوهغه څوک ول، چې په يوه کورکې به يې ژوند کاوه؛ خو وروسته د ډيپلومات د کورنۍ مفهوم پراختيا ومونده، ترڅو ځينو دولتونو په يوکور کې د ژوند کولو شرط هم لازم نه ګاڼه؛ ځکه په عمل کې ډير داسې پيښيدل چې د يو ډيپلومات زوى دى دمنوونکي دولت په يوبل ښار کې زده کړو لپاره استوګن وي يا کله کله داسې هم کيږي، چې د ډيپلومات خپله ښځه دې له هغه سره په يو کور کې ونه اوسي[1].

---

[1] -دپورتنۍ ماخذ.مخ۱۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د بیلګې په توګه د مسافرۍ کې).د ویانا ژمنلیک۳۷مې مادې د دغه ډول نظریاتو د ټکر د مخنیوي په موخه اود دې لپاره چې د هروخت شرایطو په پام کې نیول شوي وي،کورنۍ یې نه خپلوۍ په درجې پوري تړلي اونه یې هم په یوکور کې ژوند کولو پوري؛ بلکې یوازي یې په عبارت بسنه کړې ده، چې کولای شو پر(ګډ ژوند کې غړیتوب) یې تعبیرکړو. له دې تعبیر سره کورنۍ مفهوم پراخېږي اوله هرډول قید اوشرط څخه وځي؛ خوحقوقي کمیسیون ددې لپاره چې په دې هکله یوه کړنلاره په لاس کې ولري، د ډیپلومات لپاره یې د کورنۍ غړیو لکه ښځې اوبچیانو شتون کافي وګاڼه؛ خو نورو خپلوانو لپاره یې په یو کورکې د اوسیدو شرط ایښې دی، لکه خور یا هم نور خپلوان.دا خپلوان به د لیدنې اومېلمستیا لپاره نه وي راغلي؛ بلکې ددې لپاره به د ډیپلومات په کور کې اوسیږي، چې د هغه ترکفایت لاندې دي اویا هم په ژوندکې ورسره مرسته کوي، چې له هغه سره ژوند کوي.

ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب)

د استوونکي دولت د رسمي اوغیر رسمي اسنادو اولیکونو خوندیتوب څخه ماموریت ته راځي یاهم له ماموریت څخه بیرون ته ځي، له ډیرو پخوا راهیسي شتون لري. همدغه ترټولو اړین خوندیتوب دی چې دولتونه یې د خپلو پټو اسنادو د ساتنې لپاره اوپه مجموع کې د هغو اقداماتو په اړه چې په خپلو اړیکو کې یې له نورو دولتونو سره ترسره کوی، لازمي ګڼي. له دغه خوندیتوب څخه پرته، په بهرنیو هیوادونو کې له خپلو مامورینو سره د دولتونو اړیکو مختیږي، چې شونې ده دغه اختلال په بین المللي اړیکو کې د ډیرو زیان بخښوونکی پایلو لامل شي. پرهمدې بنسټ ډیپلوماتیکي مامورین له خپل دولت سره د لیکنو یا تلګرافي اړیکو پرمهاله له ځانګړیو رمزونو څخه ګټه واخلي او په کارده چې د هغوی ټولې لیکنې اړیکي هر ډول پلټنې څخه خوندي اوسي. په پخوا وختونوکې، د دې لپاره چې دغه خوندیتوب تامین وي، لیکونه اسنادونه به یې د یوځانګړي لیک وړونکي په واسطه لیږدول،چې دغه لیک وړونکي به هم د یوډیپلومات په څیر ترهغې د سفارت پستونه(لیکونه اواسناد)به ورسره ول، له هرډول ځارنې اونیونې څخه به خوندي و.دغه پخوانې دود له منځه نه دی تلای او اوس هم ځیني دولتونه له خپلو سفارتونو سره د اړیکو پرمهال له ځانګړو لیک وړونکیوڅخه ګټه اخلي، چې دغه ډول لیک وړونکي د(ډیپلوماتیکي وړونکي په نوم یادیږي).چې د۱۹۶۱ز کال دویانا ژمنلیک ۲۷مې مادې د احکامو له مخې منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډیپلوماتیکي ماموریت نه مانع کیدونکي یو ازاد ارتباط تامین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ارتباط معمولا د سفارت اواستوونکي دولت د بهرنيو چارو وزارت ترمنځ اوسي، خو شونې ده چې هرسفارت دې په نورو دولتونو کې د خپل دولت له سفارتونو سره هم اړيکي وساتي. نن ورځ د ډيپلوماتيکي اړيکو په پراختيا سره، په ځانګړې توګه چې د مخصوصي يا ځانګړې ډيپلوماسۍ په شتون کې دغه سکالو د ډيرو زيات اهميت لرونکي ده.دا نشو منلای چې د يو دولت د بهرنيوچارو وزيردې له خپل هيواد څخه بيرون اوسي، خو په نورو بيلابيلو دولتونو کې دې يې خپل دولت له سفارتونو سره مراسلات(ليکونه)له خونديتوب څخه برخمن نه وي.په حقيقت کي داسي هيڅ دليل شتون نه لري، چې له خپل دولت سره د سفارتونو د ليکونوتبادله، د يوهيواد دسفارتونو ترمنځ له هماغې ورته کړنې سره، د خونديتوب د وجودي فلسفې له حيثه توپير ولري. سفارت کولای شي، داړيکو له هرې وسلې څخه کار واخلې. نن ورځ ځينې دولتونه له ډيپلوماتيکي ليک وړونکي اوختا له ځانګړو الوتکو څخه ګټه اخلي. د دې لپاره چې سفارت ډيپلوماتيکي پست(ليکونه اواسناد)په پوره ډاډ اوله هرډول پلټنې څخه پرته خپل ځای ته ورسيږي، نو د ناچاري له مخي دغه پست انتقالوونکی هم له هرډول څارنې اونيونې څخه خوندي وی.

همدا لامل دی چې له پخوانې دود سره سم اوهم د۱۹٦۱ز کال د ويانا ژمنليک له محي ډيپلوماتيکي ليک وړونکی، په ټولوهغو هيوادونو کې چې دی ترې تيريږي اوله استوونکي دولت سره ښيي اړيکي ولري، له دې خونديتوب څخه برخمن دی. داچې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب له دې امله دی، چې ليکونه خپل ځای ته ورسوي، نوکولای شو چې له دې څخه دغه مخالف مفهوم هم واخلو، چې کله دغه ډول ليک وړونکي ليکونه ترځايه ورسوي، نوخونديتوب يی هم له منځه ځي؛ خو دغه استنباط سم نه دی؛ ځکه شونې ده چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي ته له ليکونو پرته يولړ شفاهي پيغامونه هم ورسپارل شوي وي يا دا چې په هرحالت کې دهغه خونديتوب شونې دی، په راتلونکي کې دهغه د دغه ډول ماموريت ترسره کولوضمانت وکړي.همدا لامل دی چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب څخه بيل دی، چې هغه ترځايه رسوي اوپه همدي خاطرډيپلوماتيکې ليک وړونکی د يو ډول ځانګړی حکم لرونکي دی، چې دغه حکم د ټولو هيوادونو لپاره رسما پيژندل شوي دی،چې له همدې امله د ټولو دوستو هيوادونو د مامورينو له تيري څخه خوندي دی، پرته له دې چې د ډيپلوماتيکې ليکونوکڅوړه ورسره ده اوکنه، يوازې،همدومره بسنه کوي، چې په حکم کې يې ماموريت مشخص شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د ډيپلوماتيکي ليکونو خونديتوب دا مانا لري، چې د ډول ليکونه د منوونکي دولت اونورو هغه دولتونه چې ماموريت پکې پلټنې او ضبطونې څخه خوندی دي،چې استوونکي دولت سره ښيې او دوستانه اړيکې لري١.

چې ډيپلوماتيکي ليک وړونکی له ليکونو اوشيانو څخه پرته نور شيان له ځان سره ولري؛ نو په کار دا چې د سفارت ليکونه د ظاهري بڼې له مخي بايد يوه ځانګړي بڼه اومشخصات ولري، چې په آسانه سره وپيژندل شي.د ډيپلوماتيکې ليکونو دغه ډول ليږنې بڼه، چې نږدې په ټولو هيوادونو کې يو ډول وي(ډيپلوماتيکې ليکونه)،دا پاکټ ياکڅوړه په واسطه مشخصيږي، چې له پاسه پرې کښلي وي(ډيپلوماتيکي ليکونه)دا پاکټ ياکڅوړه د بهرنيو چارو وزارت لخوا ياهم دسفارت لخوا مهراوبنديږي.

له دې پرته ليک وړونکی ته يوډول ځانګړي بل ډول ليک هم ورکول کيږي،چې هماغه ځانګړو ځای ته د دغو ډيپلوماتيکې ليکونو درسولوپه هکله په کې ليکل شوي وي.ډير هيوادونه،په دې خاطر چې د نړۍ نور هيوادونو ته د ډيپلوماتيکي ليک وړونکی ډير زيات لګښت لري، د ډيپلوماتيکي ليکونو ليږلو لپاره دعامو مسافرينو الوتکوڅخه ګټه اخلي. په دغسې موادرو کې د ليکونو بکس د الوتکې پيلوت يا بل کس ته سپارل کيږي.

په دې ډول دالوتکو پيلوتان چې کله د څو سفارتونو د ډيپلوماتيکې ليکونه انتقالوي، نود ډيپلوماتيکې ليکونو وړونکي حکم لري. چې له اند مهال خونديتوب څخه برخمن وي؛ خوبياهم د دوي خونديتوب د ډيبلوماتيکې ليک وړونکو سره توپير لري، هغه دا چې پيلوت شخصا له نورخونديتوب څخه بر خمن نه دي، پرته له هغه حالت چې ليکونه يې ترهغه ځايه پوري نه وي رسولې اوپه اړه يې داسې اقدامات ترسره شي، چې د ليکونو رسولو مانع شي.(د ويانا ژمنليک)،ډيپلوتان بايد ټول هغه د ډيپلوماتيکي ليکونه، چې ورسپارل شوي دي په هوايي ډګر کې د هغه استاري ته وسپاري، چې ورته پيژند ل شوي دي، چې له همدې مهاله يي نسبي ډيپلوماتيکې خونديتوب هم له منځه ځي. معمولا دغه سپارل نه د هوايي شرکتونو په دفترونو کې هم ترسره کيږي.د ډيپلوماتيکي پکونه يا کڅوړې خونديتوب مطلق دي، ناشونې ده چې پلټنې يا ضبطونې لپاره پرانستل شي. په اوسنې وخت کې دولتونو سره داسې وسيله

١-د پورتنی ماخذ١٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې کولای شي ډیپلوماتیکي لیکونه د شدید گومان پرمهال تشخیص کړي، پرته له دې چې پرانستل شي، د هغه څخه خبر شي څه شي پکي موجود دي.

پرته له دې چې د اسنادو لیکنه معلوم کړي. له دغې وسیلې څخه گټه پدې شرط کیږي، د منوونکي دولت مقامات وکولای شي. ډیپلوماتیکي لیوال تشخیص کړي دیپلومات یا ډیپلومات په نشتون کې کولاي وپلټي.د اړیکو یو بله وسیله چې سفارتونه ترې گټه اخیستلای شي،استوونکي دستگاگانې دي،شونې ده له دغه د ستگاگاوو گټه اخلي؛ دولت په اجازي پوري اړه لري.

داچي د سفارتخاني اود سفارت لیکونو په اړه وغږیدو او ومووېل، خوندیتوب څکه لري،چې په یو بهرنې دولت په اړوند ده او د دې لپاره چې ډیپلوماتیک ماموریت د ترسرکیدو امکانات تامین وي؛ نو په دې ځاي ډیپلوماتیکي ماموریت نقیله وسایطو خوندیتوب ته هم اشاره کیږي. د ډیپلوماتیکي ماموریت نقیله وسیله ،په دې نوم چې یوبهرنې هیواد پوري اړوند مال دي، له ضبط اونیونې څخه خوندي دي؛خو لکه څرنگه چي شونې ده د سفارتخانه هم منوونکي دولت امنیت مخالفینو دعملیاتو ځای وگرځي، دغه ډول شونې ده چې نقیله وسیله هم د ځینو وسایلو د لیږدونې، یاهم د سلاحگانو اونشه یې توکو انتقلولاویا هم د اشخاصوته فرار ورکولوپه شک اوگومان ترڅارني لاندې راشي. د سفارتخانې اونقیلې د څارنې ترمنځ توپیر دا دی،چې سفارتخانه ثابت دی اوشونې ده چې همیشه د کوربه دولت ترڅارنې لاندې ونیول شي؛ نقیله وسایل بیا گرځنده دي د کوربه دولت د څارگرو ترڅارنې څخه وځي. د ویاناژمنلیک د نقیله وسیلې د پلټنې په اړه څه نه دی. ویلې خوځینې حقوق پوهان د دغه ژمنلیک د۳٦مې مادې دوهمه تبصره ډیپلوماتیکي موټرو لپاره د اجراء وړبولي.

۲-قضایي مصونیت(خوندیتوب)

د خوندیتوب بل ډول هم قضائي خوندیتوب دی. له دې خوندیتوب څخه موخه دا ده چې ډیپلوماتیکي مامورین د نورو د بهرنیو اتباعو په خلاف د منوونکي هیواد قانون د اجراء له ساحې څخه بیرون پاتې کیږي. دځینو په نظر دغه خوندیتوب داسی تعبیریږي؛ چې قانون مامورین په ځان کې نه رانغاړي اویاهم دا چې محکمه د مامورینو قضیو ته د رسیدگۍ صلاحیت نه لري؛ خودغه تعبیر درست نه دي. د قانون نه شمولیت په دې مانا نه دي، چې د پام وړاشخاص قانون ته ژمن نه وي اویاهم د ډیپلوماتانوقضایي یا شخصي خوندیتوب په کورنیو قوانینو کې قید شوي نه وي. د محکمې د صلاحیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلودلو خبره هم سمه نه ده، ځکه د هرهیواد محکمې هغو مسایلو ته رسیدګی صلاحیت لري چې د هغه هیواد په عمومي نظم په اړوند وي١.

له تعقیب څخه ډیپلوماتان خوندیتوب په دې مانا دي، چې محکمه د هغه په اړه خپل صلاحیت نه کاروي، خوکله چې ډیپلومات صفت د هغه څخه لري شي؛ نو بنایې محکمه هم خپل صلاحیت وکاروي چې هغه تعقیب کړې. د صلاحیت نه درلودل هغه مهال سم دي،چې کله د قضیي سکالو د منوونکي هیواد پوري اړوند نه وي.اودغه صلاحیت نه درلودل هغه وخت هم پاتي کیږي کله چي ډیپلومات صفت له لاسه ورکړي. دبیلګې په توګه یوډیپلوماتیکي غړی د خپل هیواد د اداري مقرارتو د نه اجرا کولو پرسرد ماموریت له رئیس څخه شکایت کوي،د قبلوونکي دولت محکمه دې قضیې ته رسیدګی صلاحیت نه درلودل دایمي دي، ځکه دغه شکایت سکالو د یوبل هیواد په عمومي نظم پوري اړه لري.

قضایي خوندیتوب اصولو له مخي د ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره دی، نه د سفارتځي لپاره په دې اړه څرګند شویو نظریاتو کې هیڅ یونظرهم د سفارتځي خوندیتوب ته اشاره نه ده کړې اونه یې هم ورته په ژمنلیکونوکې کوم اشاره کړې،چې د دې علت روښانه ده. د یوسفارتځي کارونه هغه څه دي چې د سفارت په استوونکي هیواد ته منسوب وي اوهیڅ دولت د بل دولت د قوانینو تابع ندي، چې سفارتځي خوندیتوب ته دې کوم موارد پیداشي. پرهمدې بنسټ که سفارتځي په رسمي توګه یو داسې عمل ترسره کړي چې د منوونکي دولت له عمومي نظم څخه بیرون وي؛ نودا چې یورسمي عمل دي،د دولتونو ترمنځ اختلاف دې لامل ګرځي؛خومنوونکي دولت ورته د رسیدګی صلاحیت نه لري. لکه که د سفارتځي د محلي کارکوونکیو له ډلې څخه یو کارکوونکې لرې کړي،د دغه کارکوونکي شکایت د منوونکې هیواد په محکمه کې د اجرا وړنه دي،که څه هم متبوع هیواد یې دي؛ځکه چې سفارت د بهرنې دولت ارکان برخه ده اوطبعا د بل هیواد د محکمې په صلاحیت کې نشي راتلای.د سفارت کارځي یوازې د خپل هیواد چارو اداره کول نه دي؛ بلکې ځینې مهال داسي نوراعمال هم ترسره کوي، چې د منوونکې هیواد په خصوصي حقوقو اوداخلي نظم پوري اړوند وي.

د بیلګې په توګه په سفارت کې ځان لپاره کور اجاره کوي اویاهم لوازم پیري، یاهم د ودانۍ قرارداد کوي یا موټرپیري یاهم په ترافیکي پیښه کې بل چاته زیان اړوي؛ د دې سکالو موارد ډیر دي. دغه ټول

---

١ - د پورتنۍ ماخذ.مخ١٣١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقي اعمال د منوونكي هيواد د قوانينود تطبيق په ساحه كي شامل دي. كه په دغسي مواردو كې محكمه ونشوكولاي قوانين اجرا كړي؛ نو دغه يوشمير اتباعو حقوق به تحلف شي، چې له سفارت سره په معاملې كې رانښكېل دي اوكه قوانين اجراء كوي؛ نود مامورينو قضايي خونديتوب مسله رامنځته كيږي. د سفارتونو معاملاتي كړنې ډيرې دي اوله دهغه څخه ځان ژوغورنه هم ناشونې ده، همدالامل دی.

چې له پخوا څخه په دې اړه ځينې ستونزي شته چې دعسي قضيي څه ډول تعقيب شي، ترڅود منونكي هيواد هغو اتباعوته خپل حقوق ورسيږي،چې له سفارت سره په معاملې كې رانښكېل دي.همدا لامل دی چې لوترپاخت ۱د سفارت لپاره د خصوصي حقوقوپه مسايلو كې د قضايي خونديتوب او مدني مسوليت د نه شتون گروهمن نه دی.د هغه دليل دا دی چې كه خپله قبلوونكي دولت دورته حقوقي اعمالوپه اړه په خپل هيواد قصايي خونديتوب نه لري نوپه هماغو موردو كې د استونكي دولت سفارت لپاره قضايې خونديتوب ته قايلېدل سهي نه دی؛خوبيا هم په ټولو هيوادونو كې معموله رويه يو ډول نه ده،دا چې په دې اړه يوه كلي بين المللي قاعده شتون نه لري؛ نوهمدا لامل دی چې هردولت له پلو بيلابيلو قواعدو څخه متابعت كوي

.د محكمو د احكامو داجرء په اړه خونديتوب ترټولو مهم دی.د يوسفارت په اړه درايې صادرول نه شونې نه دی. همدغه حكم اجراء ده، چې په عملي كولو كې يې، سفارت ته داجراء كوونكي ماموره ورننوتلو سره سفارت خونديتوب ماتيږي. همدارنگه ورسره د ضبط اوتوقيف په مقابل كې د سفارت د مالونوخونديتوب هم ماتوي. په حقيقت كې كه محكمې ته د تعقيب اورسيدگۍ شونتيا موجوده وي،حو د حكم د اجرء لپاره يې هيڅ د اجرءا وسيله نه لري.

په عين حال كې د هغو زيانونو د جبران لپاره چې سفارت له عادی سوداگريزو چارو له امله يوچاته رسيدلي وي،لاره يې بيخي بنده هم نه ده. شونې ده چې زيانمن شخص د خپل متبوع هيواد لخوا اقدام وكړي. (غالبا شونې ده چې د ځينو سياسی ملاخظاتو له امله د دوه هيوادونو ترمنځ د موضوع دومره جدي نه وی) همدارنگه شونې ده چې په تړون كې د محكمې په اړه هم د مخه يادونه شوي وي

(دبهرنيو دولتونو دقضايی خونديتوب مسئله۱۹۵۱)rsh lauter pacht- [1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویاهم د اجرءا په اړه د سفارت ملزمول د حل یوه لاره اوسي.دغه وروستي طریقه د سفارتونو اودولتونولپاره معمولترینه رویه ده.

الف-د احکاموله اجراء اوقضایي تعقیب څخه د ډیپلوماتیکي غړوخوندیتوب:هغه اعمال چې یوډیپلومات یې د خپلې دندې په توګه ترسره کوي یا به سم د خپل متبوع دولت په حقوقي نظام پوري اړوند وي، په دغو دواړو مواردو کې ځایې محکمې د رسیدګۍ صلاحیت نه لري، خود دغه ډول اعمالو ترڅنګ ډیپلوماتیکې مامور د خپل ځان لپاره ځینې نور کارونه هم ترسره کوي، چې د هریو لپاره یې باید د خوندیتوب حدود اوله تعقیب اود احکامو اجراء ته پاملرنه وکړو.

ب-جزایي خوندیتوب

د یوډیپلومات خوندیتوب د هغو اعمالوپه اړه چې د قانون له مخې د اجراء اوتعقیب وړ وي، مطلق دی اوله پولیسواوقضایي مقاماتوڅخه هیڅ یوهم نشي کولای چې هغه ګرفتار کړې اویې هم تعقیب کړې. لکه څرنګه چې د مخه وویل شول،د۱۹٦۱ژمنلیک په دې اړه صراحت لري، قضایې رویه اود حقوقپوه ګروهې دې اړه مختلفې نظرلري. سره له دې چې د یو جرم اوجنایت له امله، که یو ډیپلومات مرتکب شي، نو د هغه د تعقیب نشونتیا تراوس هم هماغه پاتې ده۱، خو د دغه پرخلاف کول هم د ډیپلومات د دندې په ترسره کولو کې ازادۍ له اصل سره په ټکر کې راځي. همدا لامل دي چې همدغه خوندیتوب دډیبلومات لخوا هرډول سرغړونې دارتکاب له تعقیب، دپولیسولخوا نیونې اوجلبونې(په هغه صورت کې چې د ډیپلومات هویت مشخص شوي وي)د جریمه کونې یاهم اخطار ورکونې ټولو حالتوته شاملیږي. دغسي خالات کې پولیسي یا قضایي مقامات کولای شي موضوع د بهرنیو چارو وزارت ته ورسوي، چې د هغې له لارې سفیرته اعلان شي.البته له دې غوښتنې له تکرارڅخه باید مخنیوي وشي اویاهم که جرم شدید اوسي، نوترې غواړي چې ډیپلومات خپل هیواد ته واستوي.

ج-مدني خوندیتوب

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په روانو چاروکې کله کله د خصوصي حقوقو پراعمال هم لاس پوري کوي، چې شونې ده مسوولیت ورته متوجه کړي، خو دلته د جرایې خوندیتوب پرخلاف چې ټول یې په اړه یو نظرلري، مدني خوندیتوب یو لړمخالفین هم لري. د بیلګې په توګه ایټالیه دې ته قایله ده چې د

-صدر، جواد،ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق.ژباړه:اختیار،هجرات الله.ګودر خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۵مخ۱۳۴. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات اعمال بايد تشخيص شي چې کوم يې د خپلې دندې اوماموريت د اجرءا لپاره کړي دي او کوم يې په شخصي توگه د ځان لپاره؟ له ې تشخص څخه وروسته لومړي قضايي خونديتوب لري اودويم ډول يې نه لري. خوپه فرانسي اوسويس کې قضايي رويې دغه تشخيص ستونزمن اونالازم گڼي اوپه دې اړه د کلي خونديتوب قايل دي.په دندې پوري اړونده اعمالو اوډيپلومات په ځان پوري د مربوطو اعمالو بيلول اوتشخيصول د هغوی په اند کومه گټه نه لري. ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې يو ډيپلومات يې د خپلې رسمي دندې په توگه ترسره کوي د خپل دولت لپاره يې ترسره کوي چې په چې په دې مهال د اختلاف حقوقي لوری يوبهرنې دولت دي، نه خپله په شخصي توگه ډيپلومات، چې نه خونديتوب ته دې لاره هواره شي. همدا لامل دي چې معمولې رويې په عمل کې دغه بيلونې يوې خواته کړې دي اوخونديتوب يې د ډيپلومات ټولوحقوقي اعمالو ته شامل کړی دی[1].

دوهم مطلب-د ډيپلوماتيکي اماکنو(ځايونو)مصونيتونوڅيړل په اسلام اونړيوالوحقوقوکی

اسلامي سياسي استازو اوسفيرانو ته بيلابيلوارخونو نه د خونديتوب،خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللومسوليت پرخپله غاړه اخيستي. چې خپلي دندې په ښه توگه ترسره کړې اود نړۍ سوکالۍ اوارامې لامل وگرځي. په نړيوالو حقوقکې ډيپلوماتيکي ځايونه لکه سفارتونه، نمايندگي اونورمربوطه دفاترد مصونيت درلودنکي دي اومنوونکي هيواد مامورين د ماموريت د اجازي پرته د دې حق نه لري چې دغو ځايونو ته داخل شي.

لومړی جز-ډيپلوماتيکې ځايونه (اماکن) خونديتوب

په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونه، سفارتونه يا د سفيرانو د اوسيدوځايونه هم له خونديتوب څخه برخمن دي،اسلام د بل هردين اويا حقوقي نظام په پرتله د ډيپلوماتيکو استازو د خونديتوب اوهغوي ته استثنايي امتيازاتو د ورکولو موضوع ته ډير اهميت ورکړي دی چې ترڅو دغه استازی په اسلامي هيوادونو کې خپلې دندې په ښه صورت ترسره کړې. د کوربه هيواد دولتي مامورين نشي کولای د ډيپلوماتيکي ځايونو يا سفارتخونو ته بې جازې داخل شي۱۹۶۱کنوانسيون۲۲مې مادې پراساس د ماموريت ټول ځايونه خونديتوب لري اومنوونکي دولت مامورين د ماموريت د رئيس له اجازې پرته

---

[1] -د پورتنۍ ماخذ مخ۱۳۴.-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننوتلو حق نه لري. په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونونه خونديتوب نه منظورمکه اومدينه نه دي. ډيپلوماتيکي مامورين په اسلام کې موقتې وه، ځکه فقهاوو متعرض متقدم بحث ندي پري کړې، ځکه چې اساسي ډيپلوماتيکي ځايونه موجود نه وه۱، د استازو استولو لپاره د دارالضيافه په نوم يا په مسجدونواو اصحابو په کورونو کي منل کيدل. ډيپلوماتيکي مامورينوځايونومصونيت په اسلام کي وجود لري؛ پردې اساس چې په صريحه ډول د قرآن اوسنتو مخلاف نه وي؛ اسلامي دولت ډيپلوماتيکي ځايونه د ځان په ګټه بولي. لکه څرنګه چې د سورت نور په۲۷او۲۸آيتونوکې ذکرشوي. ټولوهغه ځايونه ساختمانونه په اسلام کې مصونيت لري؛ په هغه کې مسلمانان يا غيرمسلمان استوګنځاى وي. ياهغه د هيواد په ارګانونو يا سازمانونو پوري اړوند يا د بيګانه هيواد پوري وي. سياسي مامورين هم مصونيت لري، لکه څرنګه چې رسول الله عيله السلام د مکې په فتخ کې فرمايلي دي:(هرڅوک چې د ابوسفيان کورته داخل شي په امان کې دي. په اسلام کې د دوو موخو لپاره مصونيت وجود نه لري.

۱-هغه مجرم ته پناه ورکول چې د اسلام پرضد فعاليت کوي.

۲-د ډيپلوماتيکي ځايونونه ناوړه استفاده کول،د ملي امنيت تهديدول يا دنورو مخلافو کړنو عمل کول.۲

دوهم جز- ډيپلوماتيکي ماموريت ځايونوخونديتوب

په نړيوالوحقوقوله اړخه کولاى شو د دې خونديتوب ته دوه اړخونه ورکړو.يو اړخ يې هغه دى چې منوونکى دولت ژمنوي چې خپل مامورين، پر سفارتخي اود سفيرپرکور له هرډول تيري څخه منعه کړي اوبل اړخ يې دادى، چې منوونکي دولت ژمتوي چې خپله ډيپلومات،د اوسيدو او کارځايونه يې له حقوقي اومادي له نظره د عادي وګړو له تيري څخه وساتي۳.د ډيپلومات د کار او اوسيدوځايونه خوندي دي، په دې مانا چې ځايي مامورين په هيڅ نوم نسي کولاى ورننوځي، حتا د يوې قانونې دندې ترسره کولولپاره هم. مګرهغه مهال چې سفارتخي ته د ننوتلولپاره د ماموريت له رئيس څخه صريحه اجازه واخلي او استوګنځي ته ننوتلولپاره خپله له ډيپلومات څخه.دا خونديتوب کومې ځانګړوي توجيه ته اړتيا نه لري؛ ځکه له دې څخه د نشوتصور کولاى چې ډيپلومات په خپل دفترکې، چې سفارت د کار اوسياسي اسنادو دساتلو ځاي دي، څه ډول مهمې دندې پر غاړه لري، ترسره کولاى شي.البته همدغه

-پورامينى،محمد حسين.اسلام وحقوق ديپلوماتيک.تهران سازمان مطالعه وتدوين کتب علوم انسانى دانشگاه علوم انسانى اصولى ۱۳۹۳ص۱۵۰. ۱

۲-ابوالوفاء ،قانون الدبلوماسى الاسلامى،ص۳۴۹-۳۵۳.غنمى،قانون الاسلام فى الاسلام،ص۴۲۲.مصطى لاريه

-کاير،معاصر ډيپلوماتيکى حقوق،جينوا،۱۴۶زکال. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاعده، چې هيڅکله په کې استثناء نه ده رامنځته شوي. سبب شوه چې حقوقې توجبيح يی پر(سفارتځي د کوربه دولت له قلمرو څخه بيرون ګڼلوفرضيې)وکړل شي١.

خو نه يوازې دا چې دغه فرضيه په بيلا بيلوشرايطو اومواردوکې، چې د مخه يادشول، د اسباد وړنه ده، بلکې له ځينونورو اړخونو سره مطابقت نه لري، لکه د استونکي دولت په ملکيت کې ځينې نه راتلونکي موارد(د سفارت لپاره اجاره شوي ځايونه)،همدارنګه ډيپلوماتانو کورونوخونديتوب پراختيا، چې کورونه هم دهغوی ملکيت کې نه دی، هم يو له يادوشوي اصل سره د نه مطابقت يوبل اړخ کيدای شي. بين المللي عرف اود١٩٦١ز کال د ويناژمنليک٢٢مي مادې د ډيپلوماتيکي مامورينود کارځای ته، د ماموريت د رئيس د اجازي پرته، د کوربه دولت مامورينو له ننوتلوڅخه د خونديتوب يادونه له کوم قيد اوشرط پرته کړې. په دې ترتيب د قواعدو وضعه کول هم ښکاروي، چې هرومره دغه دواړه ځايونه د يوډول خونديتوب لرونکې اوسي؛ خوبياهم سره تفاوت لري.کنه ولې په دووبيلا بيلو مادوکې يادیدل. تفاوت يې دا ده، چې د ډيپلومات د کارځاي اورسمي دفترد ډيپلومات په استوونکي دولت پوري اړه لري.

په دې مانا چې ده هغه ځای دې چې له منوونکي دولت څخه لاسته راغلي اسناد په کې ساتل کيږي اوپه کې ډيپلومات خپله رسمي دنده ترسره کوي. په داسې حال کې چې د ډيپلومات د کورخونديتوب په استونکي دولت پوري دومره اړه نه لري اودا خونديتوب يوازې د ډيپلومات له ځاني خونديتوب څخه رامنځته شوي، له دې پرته بيا د ډيپلومات د ځاني خونديتوب فلسفه هم خپل مفهوم له لاسه ورکوي. لکه څرنګه چې سفارتځي هروخت په استوونکې دولت په اړونده نه وي، چې د کوربه دولت له بيرون والي فرضيه د مخه توجيه کړای شوي، همداغه دليل ده چې سفارتځي اجازه اخيستل ياپه خپل ملکت کې راوستل هم پرخونديتوب اغيزه نه لري. ترهغه مهال چې سفارت په يوې ودانۍ کي وي،هغه ودانۍ هم خونديتوب لري.

حتاداهم لازمه نه ده، چې د سفارت ټولې چارې په يوې ودانې کې ترسره شي.بلکې په څو ودانيواوځايونوکې هم ترسره کيږي؛ ټولې يې له خونديتوب څخه برخمن دي. د ويانا ژمنليک په٢٢مادې په عبارت کي(د ماموريت ځايونه)د جمعې په بڼه راغلي دي. د مخه اشاره وشوه، چې د

---

١ -نعيمی ګل احمد.ډيپلوماسی او د مذاکرې فن .مومند خپرندويه ټولنه ننګرهار١٣٩۴مخ١۴١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینوخوندیتوبونو په اړه د دولتونو ترمنځ د نطریوالې شتون نه درلود اوپرهمدي سبب و،چې یوبشپړ ژمنلیک په اړه،چې د خوندیتوب تړول اړخونه په کې شامل وي، د برابرولو پرمهال هم شتون درلود.دا مهال ځینونظر درلود چې د سفارځي خوندیتوب باید مطلق اوله قید اوشرط پرته وي، خوځینو نوروبیاورته په ځینو مواردو کې د ځینو رسمي مامورینو د ننوتلوشونتیا اړینه ګڼله. باید په پام کې ولرو، چې ځینې مهال شونې ده له دغه خوندیتوب څخه د منوونکي هیواد دښمنانوته پناه ورکولو په موخه ناوړه ګټه پورته شي اویا هم د سفیر د خبرتیا پرته ،له سفارتځې څخه د منوونکې هیواد پرضد د توطیو کاواخیستل شي یاهم شونې ده، د منوونکي هیواد د سیاسي اشخاصو پرضد د جنایتونو د پیلیزوبرابرولو لپاره وکارول شي، دا هم شونې ده .

چې په سفارتځي کې داسې پیښه رامنځته شي ،چې که مامورین یې مخنیوي ونه کړې. نود سفارت ځاي سره د کوربه هیواد اتباعو او سیدونکو ته ځانې اومالې دواړه په خطر کې ولویږي (لکه اور لګیدنه اوداسی نور...)دا سمه ده چې په دغسي پیښو کې د ماموریت رئیس یا یې ځایناستی خپله د کوربه دولت د مامورینو مرسته وغواړي، خود دې پرخلاف فرض کیدل هم ناشونې نه دي اوپه کار دي چې د دغسې حالاتو اوتردي ډیرواستثنایی حالاتو لپاره هم قواعد شتون ولري. له دې پرته په هر سفارت کې د کوربه دولت یوشمیراتباعو څوکې وال، چلوونکي ،خدمتګارانو اودفتري خدمتګارانو په نومونو شتون لري، چې شوني ده له دغو سره په اختلافي خواکې راشي او په اړه یې لازمې شي چې رسمي قضایې او دولتي پاڼې هغوی ته د دولتي مامورینو په وسیله ابلاغ شي او ورته وښودل شي۱.له هغو یادونظري اختلافاتوڅخه د ځان ژوغورنې لپاره،چې شونې ده د ژمنلیک برابروونکي کمیسیون د کارونو درولو لامل شي، غوره ګڼل شوه چې د کوربه دولت له قوانینو څخه د متابقت اصل اود کوربه په کورنیوچارو کې د ډیپلوماتیکي مامورینو د نه لاس وهنې اصل، دواړه منل شي اویوازې دي د همدغودود اصلونو پراعلان بسنه وشي.

په همدغې خاطرد ژمنلیک ۴۱مې مادې کې راغلل چې د ډیپلوماتیکي مامورینوځایونه د ټولو هغو کړنولپاره چې یونه یوډول د ډیپلوماتیکې دندي سره په معایرت کې وي، (هغه چې په دریمې ماده کې تریحه شول یا د بین المللي حقوقو قواعدو برخه وي.)باید ګټه ترې اخیستل شي. له ډیپلوماتیکي دندو

۱-په دې مورد کې معمول داده چې پاڼې دبهرنیو چارو وزارت له لارې سفارت ته لیږل کیږی اوابلاغیږی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره په معایرت کړنو په اړه د ژمنلیک نه تصریح ته په پام سره یوشمیرپوهانو د ډول پایلي اخیستي ده، چې هرکله دولت کافي دلیل په لاس کې ولري، چې له سفارتخې څخه د کوربه دولت د امنیت پرصد د توطیوبرابرولو یا له قانون څخه خلاف د بل هر اقدام لپاره ګټه کیږي یا هم داسې پیښنو رامنځ ته کیږدو په حال کې د ه،دعامو وګړو ژوندته یا له سفارت سره نږدي اوسیدونکو خطرپیښنوي، خود مخنیوي لپاره د ماموریت رئیس چاته د ننوتلو اجازه نه ورکوي، نود منوونکي یا کوربه هیواد مامورین حق لري چې له اجازي پرته د ماموریت ځاي ته دننه شي، ځکه د دغسي حالاتو کې د ماموریت رئیس د ژمنلیک د۴۱مادې پرخلاف چلن کوي اودننوتلو د اجازي په نه ورکولو سره له خپلوحقوقوڅخه ناوړه ګټې په حال کې د کوربه دولت او وګړو امنیت خطرپېښنوي.

دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود

 که روانه یا جاري رویه دا وي چې قضایي ځوندیتوب ټولوهغو حقوقي اعمالو ته شاملیږي، چې ډیپلوماتیکي مامور یې ترسره کوي، نود دې لپاره په کارده چې د دې لپاره یولړ حدود اوپولې هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري.

لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود

په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورین او استازو ته د خپلو دندو په سمه او واضحه ډول ترسره کولو لپاره مشخص مصونیتونه او حدودورکړل شوي؛ چې خپلې دندې په ارامه اومشخصو حدود کې ترسره کړي.

لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود

په اسلام کې مدنې مصؤنیت تر ډیره د بالمثل عمل پشان تطبیقیږي. په دي مانا چې که چیري کوربه هېواد د یو بل هېواد ډیپلمات ته ځینې مدنې مصؤنیتونه او مزایاوې ورکول کیږي، دې هم اړ دی چې په خپله دا کار وکړي او د بل هېواد سیاسي استازیو ته هم دا شان مصؤنیت په پام کې ونیسي. په بل عبارت د اسلام له اړخه هم مدنې مصونیت هماغه ډول دی کوم چې نړېوال حقوق یې وایې. په نړېوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دخوندیتوب څخه برخمن دي. ددې خوندیتوب په اړه دولتونو اوپوهانو بیلا بیل نظریات درلودل، ځینو مدني خوندیتوب مطلق ګڼی او ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخونديتوب مطلق نه گڼی،بلکې د دي خونديتوب ته يې يوازي د ډيپلوماتيکو اړيکو کنوانيسون دې اختلافاتو ته د پای ټکي کيښودو اوپه مدني دعواو کې يی ډ ډيپلوماتيکي خونديتوب لپاره يو اصل وټاکی. ددې اصل پربنټ مدني خونديتوب گلی دی ولی مطلق نه دی،بلکې د۳۱مادې په لومړی بند پراساس استثناءت لري او دا استثناءت په لاندي ډول دی۱.

الف-هغه مدني دعوه چې په منوونکي هيواد کي عقاريعنی غيرمنقول مالونه سره تړاو ولري۲.

ب-هغه مدني دعوه چې په ترکي يا ارث پوري اړوند وي يعنی په هغه صورت کي چې ډيپلوماتيکي مامورپه منوونکي هيواد کي د نامنقول مال وار ث،وصي اويامومی له وي.

ج-هغه مدني دعوه چې د ډيپلوماتيکي د شخصي فعاليتونو اوگټو پوري اړوندوی يعنی د يو ازاد فعاليت په اړه دعوه لکه حرفوی سوداگريزفعاليتونه او داسي نور....

پورتنيوذکرشويو مواردو کي د ډيپلوماټ دندو کې نه شميرل کيږي او مصونيت هم نه لري.اوکه چيري اختلافات پيداشول محلي محکمه بايد حل يئ کړی، پر ډيپلوماتيکي مامور باندي هيڅ اجريوي عمليات جرئت نشي کولای، مگرله هغو مواردو پرته د دې مادي په الف، ب اوج بندونو کې يادشول اوپه دې شرط چي دغه اجرايوي عمليات د هغه شخص او د استوگنځي خونديتوب ته کومه صدمه ونه رسوي. دلته په ښکاره توگه کنوانيسون سره په ټکرکي راځي۴۲ماده:ډيپلوماتيکي ماموربه دشخصي گټو په حاطرپه منوونکي دولت کي کوم مسلکي يا سوداگريز فعاليت نه ترسره کوي، څه ډول شونې چې يوخوا ۴۲مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورين نشي کولای د شخصي گټولپاره کوم مسلکي يا سوداگريز فعاليت ترسره کړي اوبلې خواد۳۱مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي فعاليتونه لپاره قواعد وضع کړي دی.۳دغه ښکاره ډول ټکردي، ځکه چې ډيپلوماتيکي مامورينو کورني، اداري کارکوونکي اوفني نمايندگان اوهغو ته نږدي کسان د شخصي فعاليت څخه منع شوي،شونې دا چې چارو باندي مصرفه شي، په دي صورت هغوته مصونيت نه برخمن کيږي.

سربيره پردې بعضوځانگړو تړونونو پراساس د استوونکی اومنوونکي هيوادونو ترمنځ توافق کيږي لپاره وکولای شي منوونکي هيواد کې دخپلې دندې ترڅنگ آزاد فعاليت وکړي. مدني مصونيت توجيه

-دويانا ژمنليک(کنوانسيون)د۱۹۶۱ل.کال،د اپرېل۱۸مه۳۱مه ماده. ۱

ذوالعين،پرويز.حقوق ديپلوماتيک دفتر مطالعات سياسی وبين المللی – تهران وزارت امور خارجه۱۸۹ص.۳۶۱. ۲ -

۱- دپورتنۍ ماخذ، ۱۷۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مامورين لپاره همدا دلايل په جزايي مصونيت کي هم شته.اوکه چيري ډيپلوماتيکي مامورينو مدني مصونيت نه درلودلي.عادي افرادو هرډول دعوه اوتيرى لاندي راتللي شي. اوپه ډيپلوماتونو دعادى افراد په شان معاملاتو باندي لاس پوري کولود۳۱مادې لومړى بند پراساس پورته ذکرشوي په منوونکي هيواد کې د خپل اتباعو او افردو منافعو ساتنه يا په هغه صورت کي چې تعدى اوتجاوز د ډيپلوماټ لخوا په غيرمنقول او ارث او سوداگريزو چارو ترسره کولو په صورت کي محلي مکمي ته عريض شي د هيوادونو ترمنځ په خصوصي تړونونو ډيپلوماتيکي مامورين مصونيت لري او ډيپلوماتيکي مامورين اخلاقا مکلف دي او دمنوونکي هيواد سره پورته له شکايته خپلې اړيکي تنظيم کړي، ډيپلوماټانو په عمل کي ثابته کړي ده چې ډيره کمه کچه د نورو په حقوقو تيرى باندي اختلافات پيداشوي.

ولې غوره داچي مدني مصونيتونه په تړونونوکي قيداوشرط پراساس وضعه شي. اوقضايى مدني مصونيتونو په مواردو کي پوښتنه رامنځته کيږي. که چيري ډيپلوماتيکي مامورين د خپلې دفاع لپاره ادعا يا دعوه مخکي کوي يا دمصونيت نه سرغړونه کوي؟ په دي برخه کي مصؤنيت د استوونکي دولت حق نه د شخص د۳۲مادې پراساس د مدني او ادارې دعواوود قضايى خونديتوب سلبيدل، د حکم د اجراء په اړه د خونديتوب سبليدني متضمن نه دي، دهغه اجراء په اړه د خونديتوب سلبيدني بيل اړين دى. په هغه صورت کي چې د ډيپلوماتيکي مامور يا هرهغه شخص لخوا دعوه اقامه شي،نو د متقابل شخص له دعوي سره د مخ کيدنى په صورت کي چي له اصلى دعوې سره مستقيمه اړيکه ولري پرخپل قضايى خونديتوب استناد نشي کولاى لکه څرنگه په جزايى مصونيت کي وويل شول مدني او ادارې مصونيت دي دليل پراساس چې مجازاتونه معافيت نه بلکې مدعي کولاي شي چې دکوربه هيواد د بهرنيو چاروزارت له لارې او د استوونکي هيواد د بهرنيو چارو وازرت ته شکايت وکړي ياپه مستقيم ډول کولاى شي د استوونکي هيواد محکمې ته اسناد اومدارک وړاندې کړي.د ماموريت ريئس نشي کولاي قضاوت او مجازاتو ورکړي، ځکه چې دغه حق د منوونکي دولت له حاکميت پوري اړونده دي دثبوت يا دجرم تحلف په صورت کي سفير کولاى شي چي خپل دولت مدارک اودلايل ارسال کړي ترڅو صلاحيت لرونکي دولت له محکمي لخوا حل شي. د۳۷مادې پراساس ډيپلومات، ډيپلوماتيکي مامورين اوخپلوان ادارې او مدني مصونيت څخه برخمن دي. ولى اداري کارکوونکي اوفني نمايندگان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپلوان يئ داداري او مدني مصونيت څخه نشي برخمن کيدي د۳۷مادې د دوهم بند پر اساس د ماموريت اداري اوفني کارکوونکي اوهمدارنګه په دوي پوري تړلي کسان چې د کورنۍ غړي يي دی، له ټولو هغو خونديتوبونو څخه برخمن دي په مدني او اداري چاروکې د منوونکي دولت له مقاماتو څخه د خونديتوب موضوع ئي د۳۱مې مادې په لومړي بند کي راغلی حکم سره سم له دندې بيرون نه ګڼل کيږي.

دوهم جز- قضايي مصونيتونو حدود

د قضايی مصؤنيت په برخه کې اوسني نړيوال حقوق او اسلامي فقه په خپلو کې يو توپير لري.اوهغه داسې چې اسلامې فقهاء په اسلامې خاوره کې پناه اخيستونکی شخص اوياهم سياسي استازی دقضايي اعمالو او يا جرايمو په ارتکاب سره په درالا کې د مواخذې اوياهم محاکمې وړګڼې او داڅکه چې سياسي استازی بايد له استثنايی مواردو پرته (لکه مذهبي مراسم اويا ځينې نوراحکام)نورپه ټولوبرخوکې داسلامي قانوناو احکامو پابندوي.

امام اوبوخنيفه رح وايی چې سياسي استازی په درالاسلام کې په هغوجرايمو کې چې حقوق الله دي لکه زنا اويا نورو کې له مواخذې اومحاکمې مستثنی دی ولې په هغوجرايمو کې چې حقوق العباد دی دمواخذې او محکمې وړ دې لکه قصاص. اسلمي هېوادونه کولای شي دوخيمو جرايمو دارتکاب په صورت کې سياسی استازی آن په جبري ډول له خپلې خاورې وشړې اوهغه نامطلوب عناصر اعلان کړې او که چيرې اسلام هېواد يې د هيواد له لپاره دسولې او امن په ګټې وې کولای شي چې مجرايم تعقيب او ونيسي. اسلام سپيڅلي دين د ډيپلوماتانواواستازو لپاره په مشخصو حدودو کې خونديتوب ورکړې دی لاندنېو حدود ورکړی دی د ذکرکولو وړدي.

الف-هغه کړنې ډيپلوماتيکي استازي يې د خپل دولت په استازيتوب اويا بل کومې دولتي موسساتو لخوا ترسره کيږي چې په نړيوالو حقوقوکې ظاهيږي.

ب- هغه کړنې يا سلوک چې ډيپلوماتيکي استازي ترسره کوي. داستوونکي دولت داخلي مقرارتو پوري اړوند وي. يا د استونکي دولت اسرارافشا کول، يا جوسوسي عليه دولت پدې صورت کې قضايي مصونيت نه مطرح کيږي موضوع بايد د استوونکي دولت له لوري بررسي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج-هغه کړنې یا اعمال چې عادي وګړې یې پرمخ بیایی او هغه دندې سفیر پرمخ بوځي دلته قضایې مصونیت نه مطرح کیږي.

دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود

په نړیوالو حقوقوکې هم لکه څرنګه چې د ډیپلوماتانو ته مصونیتونونه اوامتیازات ورکړل شوي په منظمواو مشخصو حدودو قواعدو اومقرارتو کې خپلې کړنې اوسلوک ترسره کړې. چې د سرغړونې په صورت کې قضایی اوجزایي عکسل العمل سره مخ کیږي.

لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود

که روانه رویه دا وي چې قضایي خوندیتوب ټولو هغو حقوقي اعمالو ته شامليږي، چې یو ډیپلوماتیکي مامور یې تر سره کوي، نو د دي لپاره یو لړ حدود اوپولي هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري. لکه په لاندي ډول[1].

الف- د نامنقولو مالونو په تصرف او مالکیت پوري اړونده دعوا

نامنقول مالونه اصولا د هغه ځای د قوانینو تابع دي چیرته چې شتون لري. که چیري یو نامنقول ملک په منوونکي هیواد کې د سفارت استوونکي دولت په نوم اوسي یا یې هم دنماینده کی په نوم وپیژندل شي. نو بیا بهرنې دولت پوري اړه لري او هر وخت له قضایی خوندیتوب څخه برخمن دی. خو که چیري دغه نا منقول مال خپله ډیپلومات په نوم د خپل ځان لپاره اخیستي وي؛نو خوندیتوب نه لري. د ویانا ژمنلیک۳۱مادې تصریح کوي، دغه ډول دعوې په خوندیتوب کي نه راځي،مګر کله چې ډیپلوماتیک مامور خپل نامنقول مال د خپل دولت په حساب کي او یا هم د ماموریت په نوم ولري.

ب د ارث په اړه دعوې

په هغه صورت کې چې ډیپلوماتیکي مامور په منوونکي دولت کې د نامنقولو مالونو وارث، وصي اویا هم د متصالحو(د حق، ملکیت، امیتاز او میراث اخیستونکی)یا ترکې اداري مدیر وي، نو په دې صورت کې په قضایي خوندیتوب کې نه شامليږي.

---

[1] -بصیرت،پوهندوی ع نبی.ډیپلوماتیک او کونسلی حقوق،ځپرندویه سلام ځپرندویه ټولنه.جلال آباد۱۳۹۶مخ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د يو ازاد فعاليت په اړه دعوا

که چيري يو ډيپلوماتيکي مامور په شخصي توګه(په خپل نوم نه)له خپلې رسمي دندې پرته په منوونکي هيواد کې ازاد سوادګريز فعاليت ولري، نو په دغه ډول فعاليت پوري اړونده دعوو کي له قضايي خونديتوب نشي برخمن کيدي. په دغو پورته دريواړو مواردو کې د منوونکي هيواد د محاکمو احکامو د اجرا وړ دي؛ خو پر دي شرط چې په دې احکامو کې خپله د ډيپلومات شخصيت ته او کورنۍ ته کوم زيان نه وی متوجي.

دوهم جز- په نړيوالوحقوقود ډيپلوماتيکي مدني مصونيتونو حدود

ډيپلوماتيکي مامورين په مدني دعواو کي هم دمصؤنيت څخه برخمن دي. ددې مصؤنيت په اړه دولتونو او پوهانو بيلا بيلو نظرياتو درلودل،ځينو مدني مصؤنيت مطلق ګڼي او ځيني دا مصؤنيت مطلق نه ګڼي،بلکې دې مصؤنيت ته يوازې د ډيپلوماتيک مامورين د دندې په اجراء کې اعتبار ورکوي.بلکې استثناءت هم لرې په په لاندينيو حالاتوکې مدني مصونيتونه وجود لري[1].

الف-د هغه خصوصي غيرمنقولو اموالو مربوط دعواوې کومې چې د منوونکي هيواد په قلمروکې موقعيت لري،لکه د هغوي د ملکيت اوتملک دعواوې.

ب-د هغه ترکه شويو اموالو مربوطه دعواوې ،چې ډيپلوماتيک مامور په خصوصي ډول په هغې کې د وصي، امين، وارث،اويا موصي له په حيث تعين شوی وی.

ج-په منوونکي هيواد کې د خصوصي تجارتي اويا حرفوي فعاليتونو مربوطي دعواوې چې د ډيپلومات لخوا سرته رسيدلي وي.البته دا مصونيت په دغه حالاتو کې نفي کيږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفير يا ډيپلومات په خصوصي ډول د يوعادی فرد په حيث په دې مسايلو کې مطرح وي اوکه چيري دا دعواوې د ده د دولت لخوا مطرح وي يانې خصوصي دعوې نه وي په دې صورت کې مصونيت په خپل ځاي باقي پاتي کيږي.

البته دا مصؤنيت په دغه حالاتو کې نفي کيږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفير يا ډيپلوماټ په خصوصي ډول د يو عادي فرد په حيث په دې مسايلو کې مطرح وي او که چيري دا دعواوې د ده

---

[1] - پورتنۍ ماخذ مخ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت(لیږونکي دولت) لخوا مطرح وی یعني خصوصي دعوې ته وي نو په دې صورت کې مصؤنیت په خپل ځای باقي پاتې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله اخیستنه

غواړم په دې برخه کې په لنډ ډول د دې څېړنې پایلې په لاندو ټکو کې بیان کړم.

ډیپلوماتیکي مناسباتو هېوادونو اوسازمانونو په رسمیت پیژندلي؛ ډیپلوماتیکي اوکنسولي استازو لپاره امتیازات دي. په دې ډول کوربه هیواد کې د بل هیواد استازو اوډیپلوماتیکي هئیت لپاره خوندیتوب مسله ده؛ چې کوربه هیواد د بل هیواد ډیپلوماتیک هیئت ته یوه برخه ځمکه د سیاسي چارو د اجرا کولو لپارچې هلته سفارتخانه جوړه کړې؛ په واک کې ورکوي؛ ډیپلوماتیکي خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانو لپاره مهم اوغښ امیتاز دی؛ چې د دوی په واک کي ورکړل شوي دي، مصؤنیتونه په دې خاطر ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول کیږي چې ورسپارل شوي دندې په ښه صورت ترسره کړئ. دغه خوندیتوبونه د دولتونو له لوري ډیپلوماتیکي د دې لیاره ورکوي.

چې خپلې منافعي او اهداف لاسته راوړي په کوربه هېواد کې، د خپلو اتباعو حقوقوڅخه دفاع وکړي. اومصونیت لرونکي اشخاصو ته په کاردي؛ چې په منوونکي دولت قوانین اومقرارت رعایت کړئ. د منوونکي دولت په کورنیو چارو کي مداخله ونه کړئ، همدارنگه دغه دوه اصلونه راعایت کړي د مصونیتو څخه ناوړه گټه پورته نه کړې او ورسپارل شوی دندو اومصؤنیتونه څخه ناوړه گټه پورته نه کړي. د نامطلوب عنصر اوسلب مصونیت حتي د اړیکو پري کولولامل هم کیدای شي. ځکه چې د مصونیت څخه ناوړه گټه کول شخص نامطلوب اعلانیږي. د مصونیت سلب اجباري کیږي او باید ډیپلوماتیکي قواعد اومقرارت راعایت شي چې ناوړه گټه ترې ونه اخیستل شي، ښیي پایلي ښیي ونه لري.

دا چې په اسلام کې ډیپلوماتیکي دندې موقتي وي د اصحابو او مشرانو په کورونو اوجوماتونونو کي ساتل کیدل، بیاهم په اسلام کې پراخه مصونیت درلودل؛ ډیپلوماتیکي مامورین پوره خوندیتوب څخه برخمنول او دهغه د ځاني، مالي او خوندیتوبونه څخه برخمن اوپه درنه سترگه ورته کتل کیدل. ډیپلوماتان په منوونکي هېواد کې په سیاسي، قضایي او مدني کړنو کې مصؤنیتونو څخه برخمن دي او هیڅوک د اجازي پرته سفارتځي یا د سفارتې وسایلو پلټلولو او نـوتلو حق نلري، منوونکي هېواد باید داستوونکي هېواد ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره د مصؤنیت لپاره لازم اقدامات او تدابیرات ونیسي تر څو په مصؤنیت کې خپلې دندې ترسره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ډول مصئونیت دلایلو سره سم، دا یادونه کیدی شي چې ډیپلوماتانو او کارکوونکوته اجازه ورکوي چې په کوربه دولت کې خپل دندې ترسره کړي پرته له ډار او ویره د بشپړ آزادی او خپلواکۍ سره لړۍ او قواعد د هغو هیوادونو ترمنځ چې په ډیپلوماټیک مصؤونیت کې تنظیموي په عمومي توگه رامینځ ته شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخيستنې

القرآن الکریم

الف) کتابونه

۱-.ابوالوفاء، قانون الدبلوماسی الاسلامی،غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام، مکتبت الرشاد،۱۴۲۲.

۱-بصیرت، پوهندوی ع نبي، ډيپلوماتیک اوکونسلي حقوق، اسلام خپرندویه ټولنه، جلاآباد، لومړی چاپ،کال۱۳۹۶ل.

۱-پورامینی،محمدحسین.اسلام وحقوق دیپلوماتیک.نشریه،سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دنشگاهها(سمت)مرکزتحقیق وتوسعه علوم انسانی ودانشگاه علوم اسلامی اصول چاپ اول زمستان تهران چاپ اول۱۳۹۳.

۲- صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختیار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ دریم، کال۱۳۹۵ل.

۲-ابوعمر،قادسانی،عودت التشریخ الجنائي الاسامی مقارنا بالقانون الوضمی عهد،۱۴۲۳.

۲-ذوالعین،پرویز.حقوق دیپلوماتیک دفترمطالعات سیاسي وبین المللی ـتهران:وازارت امور خارجه چاپ وانتشارات۱۳۸۹.

۳،ابویوسف،الخروج ،اقاهره،مکتبت الاهز،۱۴۳۰.

۳-زخلیي، وهبه، نړیوالې اړیکې داسلام اونړیوالو حقوقوپرتلیزه لوستنه، ژباړه:معراج الدین امینزي، یارخپرندویه ټولنه، جلال آباد،چاپ کال۱۳۹۵ل.

۳-یونسی،محمد.لکچرنوت،حقوق بین الملل عمومی.پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان،۱۳۹۷.

۴-بیگدلی،ضیایی.حقوق بین المللی عمومی،تهران،لومړي ټوک.گنج دانش خپرندوی۱۳۸۶.

۴-سیدالناس،عیون الثر،مکتبت الشام،۲ج،۱۴۳۳.

۴-صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختیار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار،چاپ دریم،کال۱۳۹۵ل.

۵-انظم، منجد الدبلوسی فی السلام، الکویت، مکتبت الشاملیه،۱۴۱۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-سلطانی،محمد ادریس.لکچرنوت ،حقوق دیپلوماتیک وکونسلی پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان۱۳۹۷.

۵-نعیمي، گل احمد، ډیپلوماسي اومذاکرې فن، مومندخپرندویه ټولنه، ننگرهارچاپ لومړي کال ۱۳۹۴ل.

٦- صدر،جواد.حقوق دیپلوماسی وکنسولی ،تهران خانه کتاب خپرندویه.۱۳۹٦.

٦-داوري، فرهاد، د ډیپلوماټیکي لاربښود، د مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ لومړی چاپ کال۱۳۹۳ل.

۷-بصیرت،پوهندوی ع نبي.ډیپلوماتیک اوکونسلي حقوق.خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد.لومړی چاپ،کال۱۳۹٦ل.

۸-اخندزاده،عبیدالله.عمومي نړیوال حقوق.چاپ څپرندویه اکسوس کتابپلورنځی،کابل۱۳۹٦.

ب)په فارسي ژبه

ج) په عربي ژبه

الف)په پښتو ژبه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library